

Tragédia árnyékában – Ilyen volt az idei mARTfeszt

További témáink:
Apponyi Albert unokája
magyarul imádkozik

Megújult az MKP vezetése

Előregedő korfa,
bővülő intézményhálózat

Kassa bombázása –
egy 75 éves rejtély nyomában

Mintha volna még egyáltalán közélet!

Bevezető tanulmány
Karol Sidor Vatikáni naplójához

Minden magyar közösségnek
csak egyetlen célja lehet...

Nemzeti identitás
a globalizáció szorításában

Esterházy Jánosról
a közép-európai dialógus jegyében

Iskolaügyünk bajairól

Apponyi Albert unokája magyarul imádkozik

Interjú Klobusiczky Miklóssal

Apponyi Albert emlékét több helyütt ápolják. Unokája, Klobusiczky Miklós, az éberhardi családi birtokra látogatott a nemzeti összetartozás napján. A látogatás után beszélgettünk Apponyi Albertről, a Lex Apponyiról, Magyarországról és az emigrációról.

Milyen volt a nagyapja?

– Ő nem tett különbséget az emberek között. Számára például nem létezett kisebbségi probléma. Neki az emberi minőség volt a legfontosabb, mindegy volt, hogy szláv, román vagy magyar volt az a személy.

Mit jelentett számára a kisebbség?

– Alaposan félremagyarázták a Lex Apponyi célját, ő tisztelte a nemzeti kisebbségeket. A törvénnyel azt akarta elérni, hogy Magyarország minden nemzete részt vehessen a kulturális és politikai életben. Ahhoz, hogy ez lehetséges legyen, meg kellett tanulniuk magyarul, ez volt a

politikai elképzelése a nagyapámnak. Teljesen félremagyarázzák a törvény alaptézisét. Nagypapának nem volt szándéka senkit elnyomni és kényszeríteni. Azt gondolta, ahhoz, hogy szóhoz jussanak a kisebbségek és képviselni tudják az érdekeiket, tudniuk kellett magyarul. Fontosnak tartotta, hogy a királyság területén mindenki ismerje a magyar történelmet és kultúrát.

Ön Magyarországon született és ott is nevelkedett, abban a korban, amikor a nemesekkel nem bántak jól. Hogy emlékszik ezekre az időkre?

– Mindenki börtönbe került, a családomat a börtönben látogattam. Előbb az édesanyám, majd az édesapám volt börtönben. A kommunizmusban senkit nem érdekelt a történelem. Így az sem érdekelte, hogy kiknek a leszármazottai voltunk, csak az érdekelte a hatalmat, hogy mit lehet államosítani. A szüleim elváltak a negyvenes években. Mind a ketten azt hitték, hogy meg fogják úszni és őket nem fogják üldözni. Édesanyámnak volt egy varrodája, szociálisan érzékeny ember volt. A dolgozóinak magas prémiumokat fizetett. Kitűnő vállalkozó volt, azok, akik neki dolgoztak, szerették őt. Nem voltunk nácik, Gyuri bácsi, édesanyám fivére például úgy gondolta, hogy a zsidó törvényeket nem szabad elfogadni, ezért elvitték őt. Már az sem volt egy jó időszak. 1953-ig nagyon nehéz volt a magyarországiak élete. Fivéremet, Pistát is letartóztatták. 1956-ban apám megszökött a börtönből, majd Pistát is kiszabadították. De apámat 1956-ban ismét letartóztatták.

Mikor hagyták el Magyarországot?

– Amikor édesanyám látta, hogy a fiainak itt nincsen jövője, hogy nem tudunk majd egyetemre járni, hogy talán munkát sem kapunk... Az utolsó pillanatban elhatározta, hogy elhagyja Magyarországot. Nehéz volt a döntés. Nehéz elhagyni Magyarországot, főleg egy olyan ősi magyar családnak, mint a miénk. Nagyon nehéz az emigránsok élete, Márai Sándor nagyon szépen megírta ezt a Gyertyák csonkig égnek című regényében. Az utolsók között sikerült elutaznunk, én Németországba mentem. Nem tudtam németül, de nagyon gyorsan megtanultam. Más nyelven viszont nem tudok imádkozni. A mai napig magyarul imádkozom. De észrevettem magamon, hogy felejttem a magyar nyelvet. Imádkoztam a Jó Istenhez, hogy ne felejtsem el az anyanyelvem. Sokkal szebb a magyar nyelv, mint a német. Gyönyörű szép a magyar irodalom, szebb versek a magyaroknál nincsenek a világon. Megmaradt a magyar tudásom, édesanyám Franciaországban telepedett le, vele magyarul leveleztem. Nem felejtettem el, pedig nem volt ki-vel beszélnem, csak ha nagy ritkán találkoztam édesanyámmal. Édesanyám gyönyörűen beszélt magyarul, és az édesapám is. Ma már sajnos nem beszélnek olyan szépen. Amikor Budapesten voltam, s az utcán jártam, a fiatalokat hallgattam, de nem tudtam, milyen nyelven beszélnek, nem értettem őket.

A felvidéki magyarok beszédét sem érti? Mi is csúnyán beszélünk?

– Megértem, igen. Az erdélyiek is gyönyörűen beszélnek magyarul. Az öregek érthetőbben beszélnek, nem hadarnak és a stílusuk is jobb. A fiatalok viszont nagyon gyorsan beszélnek, el-

hadarják a mondanivalójukat. Egyszer voltam Jászberényben, kedvesen fogadtak, s amikor beszélgettünk, megkértem őket, beszéljenek lassabban, akkor megérttem.

Egy picit térjünk vissza az emigrációhoz. Hogyan fogadták a magyar menekülteket nyugaton?

– Először nagyon népszerű volt a magyar forradalom, ezért tárt karokkal várt ránk mindenki és mindenki segíteni akart. A vöröskereszt által összeállított csomagokat osztották, segítettek. Mindenki csak jót akart. Rokonszenvesek voltak, de gyorsan lecsillapodott ez a lelkesedés. Svájcban azt mondták a magyarokról, hogy kétfélék, vagy a gazemberek jönnek, vagy a nagyon szorgalmasak. Nincsen magyar segédmunkás, mindenki vitte valamire. Nagyon okosak voltak, jó vállalkozók. A magyar

inkább okos, mint buta, jól képzett emberek. Jó a képzés, magas az emberek műveltsége. Nem mellékesen gondolkodik is a magyar, vannak egyéni gondolatai.

Több család, akik emigráltak Csehszlovákiából, a rendszerváltás után megpróbálta visszaigényelni az elvett vagyont. Az Apponyi család viszont nem tett ilyen jogi lépéseket. Miért nem?

– Ezt a kastélyt nem államosították, hanem megvették. Két hetet adtak a nagyapámnak, hogy elköltözzön, s a kormány nem nézte jó szemmel, hogy valaki megvehetné a birtokot és a kastélyt, ezért áron alul az állam vette meg az összes földdel együtt. Csak a kápolna maradt meg, ahol a koszorúzási ünnepség volt. Ez is csak véletlenül.

Mit érez itt Éberhardon, amikor látja, hogy ápolják a család és nagyapja emlékét?

Nagyon kedvesen fogadtak, jól érzem itt magam. Azt viszont el kell mondani, nem elég szóban ápolni nagypapa emlékét, dacára annak, hogy most itt interjú készül. De ugyanilyen fontos lenne a példáját követni. Újra egy Istent, hazát és családot szerető ifjúságnak kellene nevelkednie. Erre kellene pénzt fordítani, mert az így nevelt ifjúság hozzá tud járulni a békés fejlődéshez.

Neszméri Tünde

kép: a szerző

Megújult az MKP vezetése

A márciusi parlamenti választások komoly tanulsággal szolgáltak valamennyi, a szlovákiai politikában-közéletben résztvevő szereplő számára. Nem kivétel ez alól a Magyar Közösség Pártja sem, amely egymást követő harmadik alkalommal nem tudta átlépni a mandátumszerzéshez szükséges 5 százalékos parlamenti küszöböt. Az okokat és következményeket - különösen a kormányalakítási tárgyalások, majd az azok nyomán felálló tarka koalíció ismeretében - azóta is elemezzük.

Az előzmények

A következtetéseket - személyieket és stratégiaiakat egyaránt - muszáj volt hamar levonni. Az első lépést a magyar pártot 2010 és 2016 között vezető Berényi József tette meg: vállalva a választási eredményekért a politikai felelősséget, még a parlamenti választásokat követően bejelentette lemondását. A tisztújító kongresszust június 11-én tartották Érsekújvárott. A párt elnöki tisztségének elnyerésére három személyt tartottak esélyesnek: Bárdos Gyulát, Öry Pétert és Menyhárt Józsefet. Bárdos azonban már korábban jelezte, hogy nem kíván indulni a tisztségért, Öry pedig a tisztújító kongresszuson jelentette be, hogy a párt egységét és a közös célokat szem előtt tartva visszalép a jelöltségtől.

Az érsekújvári tisztújító kongresszus

A kongresszusra június 11-én került sor Érsekújvárott. A meghívott 200 küldöttből 198 jelent meg. Az elnökválasztás során 196-an adták le voksukat, közülük 180-an szavaztak igennel

az immáron egyedüli jelöltre, Menyhárt Józsefre. A kongresszus Öry Pétert választotta a párt Országos Tanácsának elnökévé (135 voks), kihívója Forró Krisztián volt (57 szavazatot kapott).

A magyar párt elnöksége 2016. június 11-től a következő összetételű

Menyhárt József - országos elnök (Nyékvárkony, Dunaszerdahelyi járás)
Öry Péter - az Országos Tanács elnöke (Csallóközsütörtök, Dunaszerdahelyi járás)
Farkas Iván - gazdaságpolitikai és régiófejlesztési alelnök (Muzsla, Érsekújvári járás)
Németh Gabriella - egészségügyi, szociális és családpolitikai alelnök, (Szenc, Pozsony)
Varga Péter - mezőgazdasági és környezetvédelmi alelnök (Karva, Komáromi járás)
Kiss Beáta - oktatásügyi és kulturális alelnök (Léva)
Körösi Ildikó - önkormányzati és közigazgatási alelnök (Pered, Vágsellyei járás)
Csáky Pál - az Európai Parlament képviselője

Az elnökség további tagjai az egyes régiókat képviselik:

Cziprusz Zoltán (Rimaszombat)
Csúsz Péter (Losonc)
Gergely Papp Adrianna (Debrőd, Kassa-vidék)
Furik Csaba (Kisgérés, Tőketerebesi járás)
Bárdos Gyula (Szenc, Pozsony)
Samu István (Gúta, Komáromi járás)
Hájos Zoltán (Dunaszerdahely)
Forró Krisztián (Nagymácséd, Galántai járás)
Berényi József (Alsószele, Galántai járás)
Szigeti László (Párkány, Érsekújvári járás)

A párt új vezetőinek első nyilatkozatai

Legfőbb prioritásunk továbbra is a felvidéki magyarság asszimilációjának megállítása és a déli régiók felzárkóztatása – jelentette ki **Menyhárt József**, az MKP újonnan megválasztott elnöke a párt tisztújító országos kongresszusa után tartott sajtótájékoztatón. „Olyan párt vagyunk, amelynek kiemelten fontos a régiók szerepe, és megerősítése, mégsem kívánunk csak regionális pártként működni. Célunk, hogy visszajussunk a parlamentbe” – fogalmazott Menyhárt. Hozzátette, újra kell gondolni a párt struktúráinak működését. Mint mondta, az új elnökség komoly „szervező és összekötő” szerepet szán a jövőben a párt járási titkárainak.

Öry Péter, az Országos Tanács új elnöke arról beszélt, hogy alapvetően a néppárti csoporthoz tartozó szlovák pártokkal kívánnak együttműködni, ugyanakkor a szélsőséges pártokkal kizárta ennek lehetőségét. Öry kihangsúlyozta, hogy az új elnökségben 3 új alelnök, valamint 4 elnökségi tag is szerepet kapott – vagyis az MKP vezetése valóban megújult.

Az MKP országos tanácsa

A Magyar Közösség Pártjának Országos Tanácsa a kongresszus közötti időszakokban a párt legfelsőbb szerve.

Az Országos Tanács szavazati joggal rendelkező tagjai: az Országos Elnökség tagjai, a járási elnökök és a járási konferenciák által delegált tagok. Utóbbiak név szerint a következők

A járási elnökök: Dudás László (Pozsony), Duray Rezső (Szenci járás), Baranyay Alajos (Vágsellyei járás), Becse Norbert (Komáromi járás), Bolya Szabolcs (Érsekújvári járás), Ladányi Lajos (Nyitrai járás), Balík László (Nagykürtösi járás), Auxt Ferenc (Rimaszombati járás), Deák János (Nagyrócei járás), Simon Csaba (Rozsnyói járás), Köteles László (Kassa-környék), Filipko József (Kassa), Mihók Gábor (Nagymihályi járás), Szuperák Mária (Tőketerebesi járás).

A Lévai járásban Kiss Beáta az elnök, a Galántai járásban Forró Krisztián, a Losonci járásban Csúsz Péter – ők viszont már az országos elnökségben való tagságuk révén tagjai az MKP Ország-

gos Tanácsának. Miután a Dunaszerdahelyi járásban megválasztott elnököt, Menyhárt Józsefet az országos kongresszus országos elnökké választotta, a járásban várhatóan a közeljövőben új járási elnököt választanak – ehhez ismét össze kell majd hívni a járási konferenciát.

A járási konferenciák által delegált tagok: Hamar Beáta (Pozsony), A. Szabó László, Bacsó László, Horony Ákos, Orosz Csaba, Vajas Imre, Élesztős Pál, ifj., Horváth Ákos, Méry János (Dunaszerdahelyi járás), Agócs Gergely, Zupko Tamás, Klabuzai Andrea (Galántai járás), Jancsó István (Vágsellyei járás), Horváth Árpád, Basternák Ildikó, Domin István, Koczás Beáta, Szalay Rozália, Gyarmati Tihamér (Komáromi járás), Geri Valéria, Nagy Dávid, Bób János, Farkas Tibor, Dobai Tibor (Érsekújvári járás), Balkó Róbert (Nyitrai járás), Köpönczi Péter, Kakas Pál, Pálffy Dezső, Bazsó Árpád, Csenger Tibor (Lévai járás), Hrubík Béla, Régi Anna (Nagykürtösi járás), Marczinkó Zoltán, Erdős Vince (Losonci járás), Csirmaz Miklós, Pósa Dénes, Agócs Gyula (Rimaszombati járás), Halász Márta (Nagyrócei járás), Porubán Ferenc, Beke Beáta, Várady Zoltán (Rozsnyói járás), Simkó Csaba (Kassa-környék), Ádám Attila (Kassa), Varga Tibor, Muník István (Nagymihályi járás), Ilko Zoltán, Kopasz József (Tőketerebesi járás).

Az esetleges „duplicitások” (OT-tagság két tisztség okán) következtében megüresedett helyeket az országos tanács alakulásán a járási konferenciákon megválasztott póttagok foglalhatják el. A póttagoknak egyébként a további OT-üléseken is aktív szerepük lehet, hiszen a párt alapszabálya szerint „a járási konferenciák által delegált tagot akadályoztatása esetén a konferencia által megválasztott póttag helyettesítheti”. Az első két helyen lévő póttagok az egyes járásokban: Schwartz Zsuzsanna (Pozsony), Neszméri Tünde, Pomichal István (Szenci járás), Miklós Dénes, Balázs F. Attila (Dunaszerdahelyi járás), Hrbáček Magdaléna, Pék László (Galántai járás), Baranyay Zsolt, Borsányi Gyula (Vágsellyei járás), Dolník Tibor, Szabó Olga (Komáromi járás), Hugyivár Imre, Retkes János (Érsekújvári járás), Paulisz Boldizsár, Šonkoľ Zoltán (Nyitrai járás), Farkas Attila, Csonka Ákos (Lévai járás), Jámboř László, Czibulya Márk (Nagykürtösi járás), György Péter (Losonci járás), Szamos Zsuzsanna, Bán Zoltán (Rimaszombati járás), Végő Viktor, Prékop Péter (Rozsnyói járás), Iván Tamás, Zacharias István (Kassa-környék), Szabó Gergely, Major György (Kassa), Barkó Attila, Kalán Sándor (Nagymihályi járás), Takács István, Farkas László (Tőketerebesi járás).

„Egy vagyok közületek” - Menyhárt József kongresszusi beszéde

Először is engedjétek meg, hogy kimondjam: nagy tisztesség a számomra, hogy ezen a helyen és ebben a megmérettetésben szólhatok Hozzátok!

Egy vagyok közületek: szlovákiai magyarként, csallóközikiént, kétgyermekes családapaként állok itt, hogy hitet tegyek és hitet adjak. Hitet tegyek mindazon értékek mellett, amelyet apáink hagytak ránk azért, hogy továbbadjuk gyermekeinknek. Nemzetet, nyelvet, hagyományt – éltető közösséget kaptunk; de hozzá feladatot is: tartsd meg és add tovább!

És ehhez a megtartáshoz kell a hit – és ezt a hitet egymásban táplálnunk kell. Hányszor éreztük úgy: ha ez nem sikerül, akkor vége, nincs tovább!? Hányszor hittük, hogy ez az utolsó hajó? Hányszor néztünk egymás szemébe, remélve, hogy hátha megcsillan az erő. Az elmúlt évek nem kedveztek nekünk: fogytunk, töredezetté, kishitűvé, félszeggé váltunk.

Most kérdezhetnétek tőlem: miért mondom ezt Nektek? Hiszen akik e teremben vagytok, megtettetek mindent! Dolgoztatok, mozgósítottatok, nem hagytátok magatokat... Ennyi volt, kész, vegyüljünk el? Nem hiszem, hogy ez lenne a válasz. És Ti sem hiszitek, különben nem lennétek itt: a keleti végektől a nyugati határokig itt vagytok és mind tudjátok – százezernyi magyar miatt vagyunk ma itt! Sőt! Ha csak százezret számolok, akkor még keveset is mondtam!

Tennivalónk akad bőven: kisebbségi oktatásunk szorongatottsága, anyanyelvünk színtereinek visszaszorítása, gazdaságunk ellehetetlenítése, leszakadó régióink, politikai képviseletünk megosztottsága... Az aratnivaló tehát sok, ahogy azt hallottuk az előttem szólóktól is.

A kaptafánál maradva – itt és most a nyelvbevetettségünk fontosságát és tervezhetőségét emelném ki. A nyelvhasználat kérdése a szlovákiai magyarság számára a szó legszorosabb értelmében vett létkérdés. Közösségünket a nyelv tartja meg magyarnak, a nyelvváltást mind egyéni, mind közösségi szinten törvényszerűen követi a nemzetiségváltás.

Az MKP-nak, mint nemzetiségi pártnak ezért nemcsak szimbolikus lépésekkel, vagy pusztán deklarátívan, azaz választási programpontként leírva, hanem a lehetőségeihez mérten gyakorlati lépésekkel is támogatnia kellene a magyar nyelvhasználat ügyét. Egy olyan stratégia következetes megvalósítására van tehát szükség, amely több szinten, országos és helyi szinten is mozgósítaná a párt struktúráit az ügy érdekében.

A parlamentből történt 2010-es kiesését követően az MKP-nak már nem volt lehetősége arra, hogy a nyelvhasználatra vonatkozó szabályozás módosításában közvetlenül részt vegyen. Azonban a tárcaközi egyeztetésekbe a szükséges számú aláírás összegyűjtésével két esetben be tudott kapcsolódni: az új választási kódex megalkotása, valamint a jogalkotásról szóló jogszabály módosítása esetében (az előbbi esetben sikerrel).

Az országos szintű tevékenység egyik fontos eleme lehetne a jövőben, hogy a tárcaközi egyeztetésekbe minél gyakrabban konkrét javaslatokkal kapcsolódna be a párt, kihasználva ennek törvényben biztosított lehetőségét.

Az aláírások gyűjtése természetes módon „médiamegjelenést” biztosít a pártnak és nem utolsósorban kapcsolatot teremt a választók és a párt között. Az ilyen javaslatok különös jelentősége abban is rejlik, hogy ezen a módon nem csak a parlamenti tevékenység bírálatához kapcsolódva tudjuk megfogalmazni elképzeléseinket, hanem a parlamenti vitát megelőzően kezdeményezőként tudunk fellépni. Az aláírások gyűjtése a civil szervezetekkel történő együttműködés megerősítésének terepe is lehet.

Amikor a közösségünket érintő viták zajlanak a parlamentben, az MKP-nak mindig aktívan és naprakészen kell reagálnia, már a vita során is érdemi javaslatokkal előállni. Ez azért is nagyon fontos, mivel lesznek, akik a jövőben úgy akarják elfogadtatni a magyar választókkal kormányzati szerepüket és megtartani támogatottságukat, hogy a minimális eredményeket is maximális sikerként próbálják majd eladni.

Ilyenkor nagyon fontos lehet az objektív, higgadt, szakmailag megalapozott kritika, amellyel a civil szféra is azonosulni tud. Ezért fontos, hogy folyamatosan „leleplezzük”, amikor túlárazva akarják eladni a szerény eredményeket! A kevés nekünk nem elég!

A magyar nyelvhasználat érdekében országos kampányok megszervezését is fel lehetne vállalni, melyek egy-egy nyelvhasználati problémára fókuszálnának. Az MKP-nak országosan kiépült struktúrája van, helyi szervezetei az egész magyarlakta területet behálózzák. Ez a struktúra többszöri választási kampány tapasztalatait is magában hordozza, így elvileg nem idegen

számára egy-egy meghatározott cél érdekében egy időben, egyszerre megmozdulni. Ne legyünk kishitűek: együtt erő vagyunk!

Még egy dolog: az országos szint alatt is aktivizálni kell az MKP-t! Képviselőink jelen vannak a megyei közgyűlésekben és a magyarlakta települések képviselő testületeiben; a magyarlakta települések jelentős része MKP-s vezetéssel működik. Vegyük észre, hogy valós cselekvési lehetőségek vannak a pártunkat képviselők kezében!

Eddigélé gyakori probléma volt a helyi szervezetek esetében, hogy nem tudtunk olyan tevékenységet végezni és felmutatni, amely elég vonzó lenne a tenni vágyó fiatalok számára. Az új emberek megszólítására és szimpátiájának megnyerésére legjobb eszköz, ha a szervezet olyan összehangolt tevékenységre ad lehetőséget, amelynek „társadalmi hasznosságáról” széleskörű egyetértés uralkodik, és látványos eredmények felmutatására ad lehetőséget. A magyar nyelvhasználat érdekében kifejtett tevékenység olyan közös élményt is nyújthat,

amelynek közösségépítő szerepét sem lehet alábecsülni!

Mivel a magyar nyelvhasználat ügyének előmozdítása az egész közösség érdeke, az MKP ezen a téren folytatott tevékenysége, mind országos, mind helyi szinten nyilvánvalóvá teszi, hogy a párt politikusai a közérdeket, azaz a magyar közösség érdekét tartják szemük előtt és nem (pusztán) „önös személyes érdekből” kérik a választók támogatását.

A magyarlakta (MKP-s vezetésű) önkormányzatok között pedig az együttműködés összehangolt formáját kell kialakítani, amely a jó megoldások átvételét, a tapasztalatok cseréjét jelentené.

Tisztelt kongresszusi Küldöttek, kedves Barátaim!

A minap azt kérdezték tőlem, hogy miként képzelem el közösségünk jövőjét a következő öt évben. A válaszom az, hogy ne tervezzük magunkat ilyen szűk időkeretben: a mi dolgunk, hogy szlovákiai magyarságunkat minimálisan a következő ötven évre tervezzük! Egy erős, önnön sorsát határozott és egységes politikai képviselettel alakító közösséget remélek. Olyan közösséget kívánok megtapasztalni, amely nem fél, nem alkuszik és nem fogy tovább!

Előregedő korfa, bővülő intézményhálózat

Interjú Fuzik Jánossal, a magyarországi szlovákok parlamenti szószólójával

A köztudatba talán még nem igazán terjedt el, de a 2011-ben elfogadott alaptörvény biztosítja a magyarországi nemzetiségek parlamenti képviseletét. A törvényalkotók ezzel a lépéssel egy több évtizedes adósságot törlesztettek. Az úgynevezett parlamenti nemzetiségi szószóló részt vehet a magyar országgyűlés munkájában, de „gombot nem nyomhat”, azaz szavazati joggal nem rendelkezik. Az általuk alkotott parlamenti bizottság, a Magyarországi nemzetiségek bizottsága viszont teljes értékű, az Országgyűlés törvényalkotást kezdeményező, javaslattevő, véleményező és kormányzati munkát ellenőrző egyenrangú szerve. A testület elnöke Fuzik János, aki egyben a magyarországi szlovákok parlamenti szószólója is. A következő interjúban vele beszélgettem.

Egy általános kérdéssel kezdem: Hogy érzik magukat a magyarországi szlovákok?

– Gyakran felteszik nekem ezt a kérdést. Erre azért tudok nehezen válaszolni, mert – ha a becsült értékeket, és nem a statisztikai adatokat vesszük alapul – mintegy százezer emberről beszélünk. Azt gondolom, hogy azokat figyelembe véve, akik szlovák nemzetiségűnek vallják

magukat, vagy valamiképpen foglalkoztatja őket a magyarországi szlovákság helyzete, jövője, vegyes lehet a kép.

Akkor kicsit konkrétan: Milyen helyzetben van most a magyarországi szlovák nemzetiség, ha mondjuk például az asszimilációt vesszük szemügyre?

– Ha objektíven szemléljük a dolgokat, akkor azt kell látnunk, hogy nagyon előrehaladott az asszimiláció, a nyelvvesztés, amit a családok is érzékelnek, de kimutatták a kutatóink is, a szlovák nyelv családi funkcióját elveszítette. Az iskolákban és az óvodákban egyaránt panaszkodnak a pedagógusok, hogy szlovák nyelvtudás nélkül érkeznek a gyerekek, lényegében a nulláról kezdik. A népszámlálási adatok szerint a magyarországi szlovákság korfája a legkedvezőtlenebb, a leginkább elöregedő nemzetiség. Ebből a szempontból sem kedvező a kép.

Elégedett a nemzetiségi oktatás helyzetével?

– A nyelvoktató iskoláink száma is fogyatkozik, aminek az is az oka, hogy sok helyen az egyházak veszik át az oktatási intézményeket, és sajnos nem minden esetben tartják meg a szlovák nyelvoktatást, vagy ha mégis, akkor csökkentik, esetleg szakköri formába szervezik ki. Mindezzel szemben ugyanakkor az önkormányzati rendszerben a kulturális autonómia erősödött, elég széles intézményhálózatot sikerült kialakítanunk, az öt intenzív iskolánk, tehát a budapesti szlovák tanítási nyelvű, a békéscsabai, a szarvasi, a tótkomlói és a sátoraljaújhelyi kétnyelvű iskolák fenntartását már át is vette az Országos Szlovák Önkormányzat. Van olyan helyi nemzetiségi önkormányzatunk is, ahol a szlovák nyelvű oktatási intézmény fenntartói jogait már ők gyakorolják, szeptembertől pedig a Nógrád megyei Nézsa teszi meg ugyanezt. Ezek előremutató jelek, és valamiféle reményt adhatnak a jövőre nézve. Itt szeretném megemlíteni a kiterjedt civil szféránkat, olyan ötven körüli civil szervezetünk működik, amelyek között vannak helyiek, és országosak.

Térjünk rá a parlamentben tevékenykedő nemzetiségi szószólókra, akik a 2014. évi országgyűlési képviselő választás óta vannak jelen a törvényhozásban, továbbá az általuk alkotott Magyarországi nemzetiségek bizottságára, melynek Ön az elnöke. Milyen jogkörökkel rendelkeznek?

– A nemzetiségi bizottság törvényjavaslatokat nyújthat be, törvénymódosítást kezdeményezhet, van beleszólása a költségvetésbe, és tudja azt formálni. Mindennek már most látszik az eredménye, hiszen amíg 2014-ben a nemzetiségi önkormányzatokra, civil szervezetekre, intézményekre, pályázatokra négy milliárd forint állt rendelkezésre – ebben nincsenek benne az oktatási normatívák, támogatások – addig 2015-ben erre már ötven százalékot sikerült rátennünk, tehát hat milliárdra nőtt az összeg, s az idén ugyanez már nyolc milliárd forint. A jövő évi költségvetésben további hétszáz millióval tudtuk emelni az előbb említett keretösszeget, és négyszáz milliót kapunk beruházásokra. Ki is alakult egy új kategória, tehát már nem csak önkormányzati, hanem beruházási is van. Erre az intézmények miatt volt szükség, hiszen ezekből közel százat tart fent a tizenhárom nemzetiségi önkormányzat. Azt gondolom, hogy ezek impozáns számok,

és akkor még nem is beszéltünk arról a háromszázharminc millióról, ami az idei évben a civil szervezetek rendelkezésére áll. Összességében kijelenthetjük, hogy az elmúlt két évben jelentős változásokat tudtunk elérni.

Akkor kimondhatjuk, hogy elégedettek ezzel a jelenlegi képviseleti rendszerrel?

– Az 1993-ban elfogadott kisebbségi törvény, egész pontosan a nemzeti- és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény huszadik paragrafusa biztosította az országgyűlési képviselet jogát. Mindez sokáig érvényben volt, viszont az új Alaptörvény azt a jogunkat garantálja, hogy részt vehetünk az országgyűlés munkájában.

A törvényhozás 2013 decemberében fogadta el a nemzetiségi országgyűlési képviselők választásáról szóló törvényt, amiről természetesen voltak előzetes egyeztetések az akkori országos nemzetiségi önkormányzatok vezetőivel. Már akkor azt láttuk, hogy a magyar politika nem kíván egyenrangú országgyűlési képviselőket biztosítani mind a tizenhárom nemzetiségnek.

Volt erre szándék a nemzetiségek részéről? Mármint hogy teljes jogú képviseletet kapjanak?

– Mi úgy gondoljuk, hogy ez egy elemi követelés lenne részünkről. Minél nagyobb kompetenciákkal rendelkezünk, annál nagyobb a súlyunk a törvényalkotásban, és annál hatékonyabban tudjuk képviselni a nemzetiségeinket. Mi korábban bemutattuk a szomszédos országok példáit, ahol most külön megemlíteném Romániát, mivel ott szintén kedvezményes mandátummal rendelkeznek a nemzetiségek.

Mit jelent ez az előbb említett kedvezményes mandátum?

– A kedvezményes mandátum azt jelenti, hogy az a legkisebb szavazatszám, amivel egy képviselő mandátumot szerezhet – legyen ez most az egyszerűség kedvéért mondjuk százezer – akkor annak az öt százalékát, tehát ötezer szavazatot megszerezve már teljes jogú mandátumot szerezhet a nemzetiségi képviselő. Ezzel szemben Magyarországon ötször annyit, tehát huszonöt százalékot kell elérni, és mi már jó előre láttuk, hogy sokaknak így nem lesz képvisellete. A tizenhárom hazai nemzetiségből ennek a lécnak a megugrására reálisan csak négynek: a cigánynak, a németnek, a szlováknak, és a horvátnak van esélye. Az sem könnyíti meg a helyzetünket, hogy a törvény megköveteli a nemzetiségi választótól azt, amit egy magyartól nem, nevezetesen a regisztrációt. Ez abból áll, hogy előzetesen fel kell iratkozni a névjegyzékbe, ahol az adott személy nyilatkozik arról, hogy az adott nemzetiséghez tartozónak vallja magát, ismeri annak nyelvét és kultúráját. Fontos tudni azt is, hogy aki nemzetiségi listára szavaz, az nem voksolhat az országos pártlistára. Mi korábban szerettük volna elérni, hogy a nemzetiségi választópolgárok szavazhaszanak a nemzetiségi, valamint az egyéni választókerületi képviselőre és a pártlistára, de ezt az Alkotmánybíróság elutasította. Indoklásuk szerint olyan helyzet nem állhat elő, hogy egyeseknek két szavazatuk van, míg másoknak három.

Természetesen azt a tényt is figyelembe vettük, miszerint a magyar politika is karcsúsított: a korábbi háromszáznyolcvanhat képviselő helyett most százkilencvenkilenc van, és ezen felül a

tizenhárom nemzetiségi szószóló. Azzal is tisztában vagyunk, hogy nagyobbak lettek az egyéni választókerületek, de úgy gondolom, hogy a huszonöt százalékos kedvezményes küszöb még mindig borzasztóan magas. Ezt sem a cigányoknak, sem a németeknek nem sikerült megugraniuk, és sajnos nekünk, szlovákoknak sem, olyan ezer körüli szavazatot szereztünk, a mandátumhoz viszont huszonkétezerre lett volna szükség.

Miben különbözik a szószóló, és a képviselő jogállása?

– Azt látni kell, hogy az elmúlt időszakban a szószóló ársíója sokat nőtt, most már van tekintélye, látják az értelmét. Jogállása teljes mértékben megegyezik az országgyűlési képviselő jogállásával – a mentelmi jog, és az illetmény tekintetében is – viszont nincs szavazata az országgyűlésben, nem interpellálhat, és nem tehet fel azonnali kérdést, továbbá napirend előtt sem szólalhat fel.

Milyen a viszony az anyaországgal, mennyire figyel Szlovákia a magyarországi szlovákságra?

– A kétoldalú viszony mind Szlovákia, mind számunkra is rendkívül fontos. Sokat javult az elmúlt másfél évtizedben, és ebben nagy szerepe volt, hogy mindez intézményesült, tehát létrejött a Határon Túli Szlovákok Hivatala, és a határon túli szlovákokról szóló törvény, valamint 1999-ben a Határon Túli Szlovákok Világszövetsége, melynek egészen a közelmúltig én is voltam alelnöke. Egyébként a magyarországi szlovákoknak nagyon erős a kapcsolata a vajdasági, és a romániai szlovákokkal, évente húsz-huszonkét közös projektet is kidolgozunk, amit a határon túli szlovákok pályázati rendszerébe nyújtunk be. A Magyarországi Szlovákok Szervezete évente mintegy százezer eurós, azaz mintegy harminc millió forintos támogatást kap az anyaországtól, amit aztán ez a szervezet oszt szét az itteniek között, de mindemellett a Határon Túli Szlovákok hivatala is ír ki rendszeresen pályázatokat.

Az anyagi mellett kiemelném a szakmai támogatást is, például a pedagógusok továbbképzését, és a gyerekek táboroztatását.

Arra próbáljuk ösztönözni a szülőket és a gyerekeket is, hogy az angol mellett tanuljanak meg szlovákul is, amit időnként hívunk a „szláv eszperantónak” is, hiszen ez csak előnyükre válik, és később talán könnyebben boldogulnak majd a munkaerőpiacon.

Ladó Balázs

Kassa bombázása – egy 75 éves rejtély nyomában

Kassa történetének számos rejtélye van, melyek egyike a város bombázása a második világháború kezdetén, 1941 június 26-án, hetvenöt évvel ezelőtt. A hivatalosan elfogadott vélemény szerint szovjet gépek bombáztak. 1945 után viszont kötelezően azt kellett vallani, hogy a nácik bombáztak a „Horthy-fasiszta” magyar hadvezetés jóváhagyásával. 1989-ig a történeteszek is lényegében ehhez tartották magukat. Így csak az emigrációban lehetett ezzel a kérdéssel érdemben foglalkozni,

ám a hazai adatok és okmányok szűkös hozzáférhetősége mellett. 1989 óta már szabadon kutatható a kérdés, viszont időközben számos fontos szemtanú távozott az élők sorából. Ilyen körülmények között számosok részletkérdés mindmáig tisztázásra vár.

A cseh és szlovák történetírás ezzel a kérdéssel érdemben nem foglalkozott. Ha említést tett róla, akkor a mindenkori magyar „eredményeket” szajkózta.

Foglaljuk hát össze a tényeket!

1941. június 26-án, csütörtökön 13 óra után Kassa fölé zárt kötelékben három felségjel nélküli, ismeretlen típusú kétmotoros bombázó repülőgép érkezett délkeleti irányból. Egyesek szerint Heinkel 111-es német gépekre hasonlítottak. A város fölött egy kört írtak le, majd a Szent Erzsébet-székesegyház fölé érve kioldották százkilós, fejgyújtós bombáikat. Mindegyik gép 10 bombát hozott magával. Felfüggesztésük vízszintes volt. (Ez a körülmény már önmagában szinte kizárja a német, román és szlovák gépeket.) A város északnyugati részére 29 bomba hullott. Az egyik nem robbant föl. Ezt egy Kassán élt tűzszerész hatástalanította, ám élete végéig nem volt hajlandó nyilatkozni a bombáról. Sajnos, még a rendszerváltás előtt elhunyt. Egy további bennragadt a bombaszekrényben. Ezt a délkelet felé távozó gépek a városon kívül, az enyickei zárda udvarára dobták, s az sem robbant föl.

A bombák főleg kertek házakra hullottak. A főpostát öt, a szemben levő tüzerkaszárnyát két találat érte. A támadásnak 29 halottja (köztük 8 katona és 7 postai alkalmazott), 60 súlyos és 220

könnyebb sebesültje volt. Az anyagi kárt 1-2 millió pengőre becsülték.

A nemzetközi sajtó is szovjet támadásról számolt be. A TASZSZ (szovjet távirati iroda) ezt június 27-én cáfolta.

A szovjet támadást az valószínűsíti, hogy a helyszínen cirillbetűs szovjet bombarepeszek maradtak, némelyiken APUV felirattal (aviacionnij pnyevmatyicseszkiy unyiverzáljniy vzrivátyelj – légi pneumatikus univerzális gyújtó) és az, hogy azok aránylag új, szovjet gyártmányú százkilós bombák voltak. (Más hadseregek ilyen kalibert nem használtak, csak az olaszok, de azoknak mérete teljesen különbözött a szovjet bombáéktól.) Az APUV feliratot a kommunista történetírás Putyilov Műveknek próbálta hirdetni azzal, hogy a németek első világháborús orosz bombákat dobtak le.

Hogyan élték ezt meg a kassaiak? „Éppen beértem az udvarra, léptem volna a szobába, Apuka már otthon volt az üzletből, amikor az ajtók és ablakok nagy zajjal rázkódni kezdtek. »Földrengés« - kiáltott Apuka, és valamennyien kiszaladtunk az udvarra. Ekkor már a csattanásokat hallottuk egész közletről. A bombák a Rákóczi körúton csapódtak be. Letámogattuk Nagymamát a pincébe. Egy darabig ott maradtunk, a szomszédok is. Arra nem emlékszem, fújtak-e légiriadót vagy sem. Minthogy aztán csend volt, felmentünk az udvarra. (...) »Hitlert az isten verje meg« - ordította egy hang az utcán. Csitították a többiek, jaj, meg ne hallja valaki (mindenki hallotta). Egy áldozat hozzátartozója volt. Senkiben sem merült fel, hogy nem németek dobták azokat a bombákat.” (Kálmán Magda: Örökség, Magvető, Bp. 1982, 210-11.)

Már akkor elterjedt az a feltételezés, mely szerint a németek, esetleg a szlovákok követték el a támadást, hogy Magyarországot belerángassák a világháborúba.

A magyar hadvezetésen belül akadt néhány magas rangú tiszt, aki a részvétel mellett kardoskodott, de semmilyen gyakorlati lépést sem tett egy provokációs bombázás érdekében. (Erre semmilyen kézzelfogható bizonyíték nincs. Ráadásul elképzelhetetlennek tartjuk, hogy egy hazafiságra nevelt tiszt saját városát bombáztassa meg, ahol bajtársai, esetleg ismerősei, rokonai élnek. A halálos áldozatok számát ebben az esetben lehetetlen előre meghatározni.) A hadba lépést azért szorgalmazták, mert attól tartottak, német győzelem esetén Magyarország kárára

fogják módosítani a határokat (a két bécsi döntést). Ugyanis a német kancellár ilyen ígéretet tett a románoknak és szlovákoknak.

A németeknek elég lett volna kéréssel fordulniuk a magyar kormányhoz. A német hadvezetés minden erejét az éppen megindult támadás kötötte le.

A németeknek ahhoz, hogy bombázhassák Kassát, át kellett volna építeniük három bombázót, még hozzá elképzelhetetlenül rövid idő alatt, június 22. és 26. között. Ez még zsákmányolt szovjet gépekkel sem lett volna ilyen rövid időn belül lehetséges. A Szovjetunió elleni támadás tervében (Fall-Barbarossa) nem számoltak a magyarok részvételével. A nácik ugyanis nyugat-európai tapasztalataik alapján úgy vélték, a Blitzkrieg (villámháború) keleten is érvényesülni fog, így rövid időn belül egyedül is megbirkóznak a sztálini Szovjetunióval. Ez volt a véleményük az amerikai tiszteknek is, akiknek körében közvélemény-kutatást végeztek akkoriban.

Egyes feltevések szerint a támadás mögött Romániát kell keresnünk, ám erre ugyanúgy nincs semmilyen bizonyíték, mint egy feltételezett szlovák támadásra.

A szovjet támadást valószínűsíti, hogy Kárpátaljára, tehát magyar felségterületre június 26-án 24 szovjet repülőgép repült be. Egyikük a Rahóról Budapestre tartó szerelvényt támadta (1 halálos áldozat és 3 súlyos sebesült). Azokban a napokban több más európai várost is ért szovjet bombatámadás.

A kutatások jelenlegi állása szerint a legvalószínűbb, hogy szovjet gépek bombázták a várost. De számos nyitott kérdést kellene még megválaszolni. Magyarország emiatt belépett a II. világháborúba Németország oldalán.

A szovjet támadásra háromfajta magyarázat kínálkozik. Sokan azt vallják, a szovjet gépek Kassát Eperjessel tévesztették össze. Az utóbbi városban a Wehrmachtnak volt híradóközpont-

ja, azt kívánták megsemmisíteni. Mindkét város orsószerű főutcával rendelkezik és annak közepén templom áll. A távoli repülőtérrel indulva, egy apró navigációs tévedés ezt eredményezheti. A tévedésről nyilván gyorsan értesülhettek, nem volt alkalmuk még egy támadást végrehajtani?

A másik lehetőség, valóban Kassa volt a célpont. Magyarországon ugyan nem volt hadviselő fél, de potenciális ellenségnek számított. Mivel június 22-én támadás érte a Szovjetuniót, valamelyik repülőtéren kinyitották az ilyen váratlan eseményre tartalékolt borítékot, s a benne levő utasítást végrehajtották.

Van még egy harmadik lehetőség is. Nem megalapozatlan vélemény, hogy a Szovjetunió támadásra készült a náci Németország ellen, csak a németek megelőzték őket. Ennek a támadó tervnek része lehetett Kassa bombázása. A körülmények megváltoztak, de a támadó tervnek ez az apró részlete mégis megvalósult.

Elégé árulkodó jel, hogy az 1945-ös szovjet megszállás után Terbóts Gábor emlékművét gyorsan eltávolították.

A német levéltárakat már alaposan átkutatták, de onnan semmilyen ezzel kapcsolatos adat nem került elő. Vélhetőleg az orosz levéltárakból kerülhet tényleg elő valami, ami eloszlatja a homályt, s megoldja ezt a rejtélyt.

Balassa Zoltán

Tragédia árnyékában – Ilyen volt az idei mARTfeszt

Hiába várták több tucat közéleti témájú kerekasztal-beszélgetéssel, könnyűzenei koncertekkel, szabadidős kísérő programokkal a közönséget a Feszty parkba a IV. Martosi Szabadegyetem szervezői, mégsem ezekről, hanem egy, a fesztivált beárnyékoló szörnyű tragédiáról lesz emlékezetes az idei találkozó. Visszatekintünk.

A megújult Feszty parkban

A Martosi Szabadegyetemnek negyedszer adott otthont a hangulatos Feszty Árpád művelődési park, ám idén még csalogatóbb volt a környezet. A magántulajdonban lévő park és a területen lévő épületek ugyanis a fesztivál előtt jelentős átalakuláson estek át: a tábor szívében található régi Árgyélus házból egy olyan 268 négyzetméteres farönkházat varázsoltak, melyet télen is tudnak majd üzemeltetni, emellett

megújult az ún. Turul-ház és a tábor nagyszínpada is. A munkálatok részben önerőből, részben pedig a Bethlen Gábor Alapkezelő támogatásával valósultak meg.

Nemzetpolitikáról, nemzeti alapértékekről és Bugárék surranópályájáról a nulladik napon

A fesztivál ezúttal is a rendezvény fővédnöke, a magyar Országgyűlés elnöke fórumával nyitott a hivatalosan nulladiknak nevezett szerdai napon, július 6-án. Kövér László Menyhárt Józseffel, az MKP elnökével és Potápi Árpád Jánossal, a magyar kormány nemzetpolitikáért felelős államtitkárával folytatott kerekasztal-beszélgetésen élesen bírálta az európai uniós intézményeket.

Ma Európában a „nemzetállamokat és a nemzetállamok alapját jelentő alapértékeket akarják szétrombolni” – fogalmazott Kövér, aki szerint a harc kontinensünk etnikai-kulturális térképének átalakításáért zajlik.

Mint elmondta, „az EU akkor lesz életképes, ha továbbmegy az integráció útján”, vagy ha „újragomboljuk a mellényt.” „Valódi keresztény értékekre épülő kultúrát kell építeni a gazdasági háttérhatalmak érdekei helyett” – jelentette ki.

„Bugár számára nincs surranópálya” – mondta Kövér, amikor a közönség soraiból a magyar kormány és a Most-Híd kapcsolatáról kérdezték.

„Az egyik legfontosabb, hogy a magyarság szülőföldön való boldogulását tudjuk segíteni” – mondta el a magyar kormány nemzetpolitikai törekvéseinek irányáról Potápi Árpád János a fórumon. Az államtitkár szerint komoly problémát okoz a magyarság fogyása, ezért „mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy minél több gyermek szülessen.”

Beszélt arról is, hogy a tavaly meghirdetett külhoni szakképzés éve rendkívül sikeresnek bizonyult, idén pedig óriási az érdeklődés a külhoni fiatal vállalkozókat segítő programok iránt, melyen keresztül 525 millió forintot osztanak szét a sikeres pályázók között.

Potápi – utalva a szlovák állampolgársági törvény és a beneši dekrétumok ügyének rendezetlenségére – kijelentette, a szlovák-magyar viszonyban továbbra sem lát jelentős előrelépést.

Menyhárt József, a Magyar Község Pártja júniusban megválasztott elnöke elképzeléseiről, az előtte álló feladatokról szólt. „Olyan MKP-t képelek el, amely nem csak egy párt, hanem egy közösség” – jelentette ki. A nemrég lezajlott tisztújítás kapcsán a pártelnök úgy fogalmazott, a kongresszuson egy olyan új csapat alakult, amely nem hagyja veszni az MKP-t. Menyhárt József szólt arról is, hogy kiemelt jelentőséget tulajdonít a regionális tudatnak, „amire építeni kell a jövőben”.

Az MKP elnöke fontos területként jelölte meg a családpolitikát, a hiteles, követhető felvidéki példák kiemelését, a hátrányos helyzetű közösségekkel való foglalkozást, illetve a magyar média szerepét.

Fesztty-emléknap, biztonságpolitika Nógrádi Györggyel, Hídember - a második nap.

A fesztivál első hivatalos napját, július 7-ét Fesztty Árpád emléknapként nyilvánították. Ennek jegyében a táborozók megkoszorúzták a neves festőművész mellszobrát, az Árgyélus házban pedig Fesztty munkásságát és korát bemutató vándorkiállítás nyílt.

A Kárpát-medencei magyar fiatalok jövőképét nagyban meghatározza az elvándorlás: a mai fiatalok kétharmada foglalkozik a gondolattal, hogy munkavégzés céljából kivándorol a Kárpát-medencéből. Az elvándorlás és az „agyelszívás” nagyon aktuális problémájáról, valamint a hazacsábítás lehetőségeiről Öry Péter, az MKP Országos Tanácsa elnöke, Duray

Miklós, a Szövetség a Közös Célokért elnöke és Szász Jenő, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet elnöke osztotta meg a gondolatait.

Öry az elmúlt huszonöt év politikáját bírálta, Duray az ipari és mezőgazdasági termelés

változásaival hozta összefüggésbe az elvándorlást, Szász pedig a fiatalok hazacsábításának lehetőségeit számba vevő Márai-programról beszélt.

A fesztiválról ezúttal sem hiányozhatott Nógrádi György. Magyarország legnépszerűbb biztonságpolitikai szakértője kertelés és tabuk nélkül (ráadásul közérthetően és szórakoztatóan) szólt korunk legégetőbb világpolitikai történéseiről: brexitről, terrorizmusról, migránsválságról, annak következményeiről, valamint arról is, hogy az Európai Uniónak nem szabad felbomlania, ugyanakkor a nemzetállamok felé való elmozdulásra és átfogó reformra van szüksége. Nógrádi kerget illúziókat: változásokat az unió mostani vezetése nem akar végrehajtani, és alkalmatlan is rá.

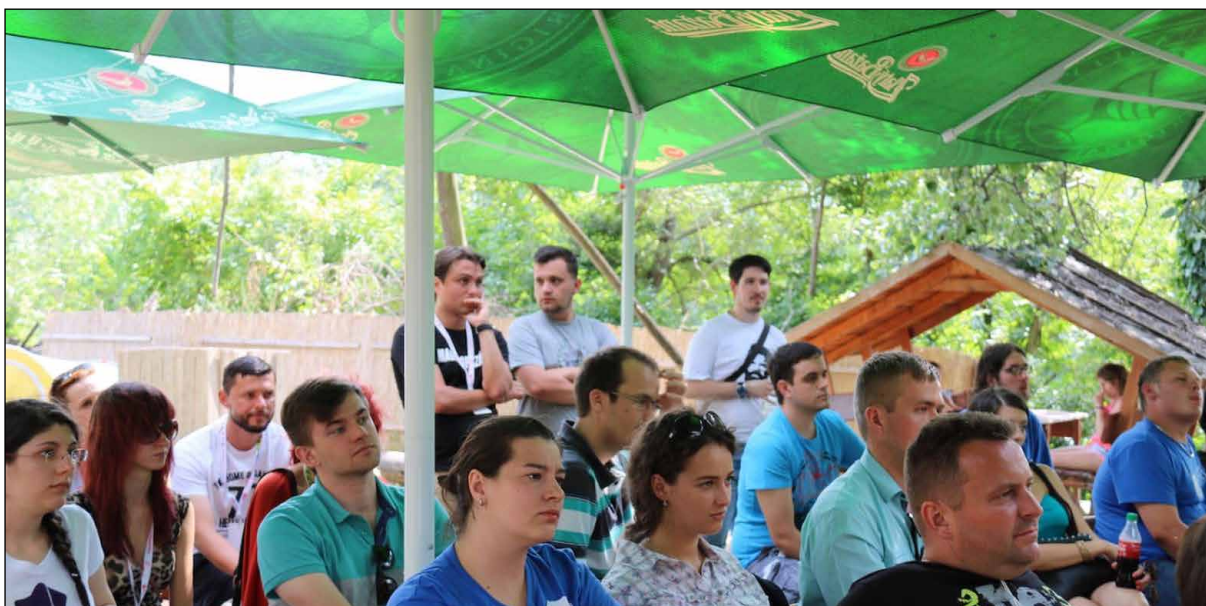
Széchenyi nem volt bolond és nem lett öngyilkos – jelentette ki a legnagyobb magyarról szóló előadásában Eperjes Károly színművész a fesztivál második napján, amelyet a szervezők Széchenyi István emlékének szenteltek. A táborba ellátogatott Rubovszky András, a Széchenyi Társaság főtítkára és Pelyach István, a Széchenyi Társaság elnökségi tagja is. Eperjes lebilincselő előadásában (amelyben amellet érvelt, hogy a legnagyobb magyart meggyilkolták) elárulta, a

Széchenyi életének drámáját bemutató Hídember c. film forgatókönyvének elolvasását követően még két és fél évig a nagycenki múzeumban, a Magyar Tudományos Akadémia levéltárában, és egyéb levéltárakban fellelhető dokumentumokat felkutatva jutott el a Széchenyi személyével kapcsolatos következtetéseire, amelyek a fellelt lelki-szellemi kapaszkodók mellett a történészek, művészek által megrajzolt Széchenyi-képtől időnként nagyon is különböznek.

„A német autóipari cégek hasznának az oltárán Európa hajlandó beáldozni saját mezőgazdaságát” – vélekedett Schiffer András, az LMP volt társelnöke, aki Farkas Ivánnal, az MKP gazdasági alelnökével az EU–USA szabadkereskedelmi megállapodás veszélyeiről beszéltek a szabadegyetem pénteki gazdasági fórumán. Kifejtették, az egyezmény életbelépésével világszerte kiéleződnek a globális egyensúlytalanságok, a nem vámjellegű kereskedelmi korlátok megszűnénének. Ez utóbbi komoly veszélyeket jelent élelmiszerbiztonság terén is, hiszen az amerikai marhahús 90%-a génkezelt, vagyis az érvényben lévő szabályok értelmében európai polcokra nem is kerülhetnének. Brit szakemberek felmérése szerint 680 ezer európai munkahelyet fenyegetne az egyezmény.

Az Európai Unió és az amerikai szabadkereskedelmi tárgyalások iratait 30 évre titkosítják. Nyolc civil szervezettel és 110 multinacionális nagyvállalattal tárgyaltak. Az amerikai delegáció-

val Magyarországra például 600 lobbista érkezik, ami bizonyítja, hogy az USA számára nem fontos a korrupciómentesség és a transzparencia. „Ez önmagában ok lenne arra, hogy követeljék, hogy az Európai Bizottságtól vonják meg a mandátumot. Tudni kell, hogy éppen Jean-Claude Juncker kezdeményezte, hogy a nemzetállamok megkerülése nélkül léptessék hatályba az egyezményt” – világított rá Schiffer. Hozzátette, véleménye szerint katasztrofális következménye lesz ennek az egyezménynek. „Össze kell kapaszkodni a kelet- és dél-európai országoknak, és kezdeményezni kell a mandátum visszavonását, hogy az Európai Unió álljon fel a tárgyalóasztaltól. Nincs miről tárgyalni” – szögezte le.

Tragédia miatt szakadt meg a IV. Martosi Szabadegyetem

Pénteken a szabadegyetem vendége volt Bayer Zsolt és Pozsonyi Ádám (a két publicista a polkorrekt beszéd diktatúrájáról beszélt), Szakály Sándor történész (aki a magyar olimpiai mozgalmról tartott előadást), valamint Németh Krisztián, a DAC vezetőedzője is. Bizonyára sokan kíváncsiak lettek volna Gazdag József sportújságírónak a franciaországi Eb-en átélt élményeire, a felvidéki magyar oktatásügy jövőjéről szóló beszélgetésre, a határon túli magyar pártvezetők nemzetpolitikai fórumára, Török Gábor és Mráz Ágoston Sámuel politológusok vitájára, vagy Böjte Csaba ferences rendi szerzetes előadására. Ezekre a programokra (ahogyan az esti könnyűzenei koncertekre) azonban már nem kerülhetett sor: szombatra virradó éjszaka ugyanis szörnyű tragédia történt a Fesztty parkban. A történet jól ismert: egy fiatal lány az éjjel életét vesztette, a szervezők pedig kegyeleti okokból úgy döntöttek, megszakítják a fesztivált. „Zsófit megőrizzük a szívünkben, és örökre a mARTfeszt része marad” – írták közleményükben. Akármilyen nehéz is ezt most elképzelni, fel kell tudni állni. Jövőre újra kell kezdeni!

Mintha volna még egyáltalán közélet! – beszélgetés Végh Lászlóval

Végh László 1972-ben a pozsonyi Comenius Egyetem politológia–szociológia szakán végzett és kisdoktori címet szerzett. 1972-1981 között a pozsonyi Kultúrakutató Intézet tudományos munkatársa. 1981–1990 között a Szlovák Köztársaság Kormányhivatalának nemzetiségi ügyekben illetékes főelőadója, majd 1990-1992 között A. Nagy Lászlónak, a Szlovák Nemzeti Tanács alelnökének szaktanácsadója. 1993–1995 között a Csemadok Országos Választmányának főtitkára. A Bibliotheca Hungarica Alapítvány alapítója és kuratóriumi tagja. A somorjai Könyvtár, Levéltár és Adattár (Bibliotheca Hungarica) igazgatója. Idén június 24-én, szülőfaluja, Sárosfa díszpolgára lett

Szülőfalud díszpolgári címet adott a munkásságod elismeréseképp.

– Óh Istenem, túléltem, megkaptam, nagyon boldog vagyok és kész, ennyi. Emiatt kár volt idejönnöd...

Egy kicsit bővebben?

– Mit mondjak? Úgy tartják, hogy Sárosfát 730 éve, 1286-ban említik először, de hogy hol, azt még nem sikerült kiderítenem. De jó alkalom ez arra, hogy ünnepi ülést lehessen tartani, testvérszerződést kötni Mezőtúrral, kitüntetni néhány embert. Lehessen falunapot tartani.

Valamiért azért csak megítélték neked ezt a díjat.

– Mit tudom én! Ott van felsorolva a laudációban, Mayer Géza alpolgármester felolvasta, az apjáról ismertem meg, körülbelül melyik lehet az.

Most a morgásod mögé rejted, hogy megtisztelve érzed magad? Viszed a jó hírért a faludnak...

– Szép dolog, megtiszteltetés, de nem tettem sokat érte, és sokan vannak mások is, akik szintén megkaphatták volna. Viszem a jó hírért, de még adósuk vagyok egy könyvvel – írni fogok Sárosfáról. A faluban elkezdtek gyűjteni a régi fényképeket, és ami már összegyűlt, abból most kiadtak egy emlékfüzetet, benne vannak a régi sárosfaiak, például Ernő bátyánk.

Aki ült Horthy fehér lován.

– Igen, a Maxim 42-esen. De nagyon nehéz dolgom van, mivel bizonyos szempontból Sárosfa egy szerencsétlen falu. Bittó birtok volt, és azon kívül semmi. Nincsenek róla adatok, nem bírok semmit felfedezni róla a levéltárban. Máshol mindenhol volt gazdakör, egylet, kápolnaépítés, amiről létezik valami dokumentum. 1725-ben a Bittóék építették a kápolnát, de azon kívül semmi látványos dolog nincs. Mindenki a Bittóék cselédje volt, aztán meg „státni majetok” lett, és kész.

Azért a falu adott egy miniszterelnököt Magyarországnak.

– Itt született, itt lett eltemetve, megemlékezünk róla a faluban (Bittó István 1874). Fontosabb dolognak tartom azt, amiről nem is beszélünk. Például, hogy itt élt három évig Fényes Elek, itt írta fő művét, 1834-35-ben levelezett az egész Magyarországgal. Így jöttek a levelek az ország minden részéből: Sárosfa, utolsó posta Somorja. Mikor összegyűlt az anyag, összeállította az első könyvet a négy kötetből, aztán ment el Pestre. Kicsi falu volt, de az nagy dolog, hogy itt készült Magyarország leírása. Sajnos a mai napig nem tudják, hol, melyik házban lakhatott.

Azért csak jó volt Sárosfán, a polgármesterasszony is kedves.

– Persze, Terike (Földváry) ügyes. De ez már nem az a régi Sárosfa, még kocsmába se mentem, akarom mondani, a régi iskolám épületébe. Mindig azt mondom, hogy az iskolám leküzdötte magát a kocsmá szintjére.

Most mivel foglalkozol?

– Nyugdíjas vagyok..., és a Bibliotéka mellett még itt vagyok a honismereti házban.

A megérdemelt nyugdíj! De azért most is dolgozol?

– Persze, ugyanúgy dolgozok, mint eddig, most nagy munkában van a Bibliotéka, rakodunk, mert új polcokat szerelnek, mobilis tekerős polcokat, de előtte még festetünk, felújítunk. Jobb lesz, könnyebb lesz hozzáférni ahhoz a 25 ezer kötethez, ami összegyűlt a húsz év alatt, és még a szép levéltárunk is jobban elfér.

Dolgozol az utolsó irodádban, ahol még neked meg van engedve a dohányzás, és nézed milyen a közélet.

– Ostoba kérdéseid vannak, mintha volna még egyáltalán közélet! Nem járok már sehova, nem is szeretek. Azelőtt el tudtunk beszélgetni órákon át, de már nincs kivel. Itt vannak ezek a fiatal gyerekek, ügyködnek, sündörögnek, de...

Majd belejönnek.

– Reméljük, de mi azért jobban részt vettünk a közéletben. Fiatal levéltárosaink se dolgoznak úgy, mint kellene, csinálnak könyveket, de a többi munka áll.

Képzeld el, mikor ők megöregszenek ugyanígy fognak morogni a fiatalokra.

– Ez mindig így volt, az törvényszerű, de mintha nem volna munkájuk, perspektívájuk. Azért vannak ügyesek is. De mi sem tudunk most egy fiatalnak komoly perspektívát nyújtani. Az intézmény is takaréklángon van. Most az egész finanszírozás átalakul, és nem úgy működik, ahogy működhethetne. Ezért aztán nincs energia az aprólékos munkára, a feldolgozásra. Most még jöhetnek, hogy mi hol van, majd a Laci bácsi megmondja, de lassan mi is kihalunk, aztán marad a Google, hogy például a Csemadokot megismerjük. Kár kihasználatlanul hagyni ezt az intézményt, az adatbázisainkat, amikor már majdnem minden számítógépen van.

Digitalizáltok?

– Rengeteget, jó dolgok történtek az utóbbi tíz évben, az összes Új Szó, az összes Hét, az összes Irodalmi Szemle digitalizálva van. Fel sem kell állni a számítógéptől, minden elérhető. A levéltárat is folyamatosan rendszerezjük, digitalizáljuk. Mindig vannak ilyen slágertémák, a gulág, a hadifogolytáborok, a Szovjetunióba elhurcoltak, most meg 1956. Ezekről nehéz dokumentumokat találni, ehhez át kell nyálazni millió iratot, mert akkor nem lehetett ezekről hivatalosan írni, a hivatalos iratokból a kényes részeket meg javarészt kivágták. Az élőket kellene még elkapni, hogy nyilatkozzanak. Tervezünk konferenciát is valamikor ősszel 1956-ról, talán itt, Somorján.

Honismereti házat is megörökölted Presinszky Lajos bátyánktól.

– A 60-as években megszüntették a városi múzeumot, a levéltár Vágsellyére került, a műtárgyak meg Dunaszerdahelyre és Túrócszentmártonba. 1974 elején a város három lakást adott ezért az ingatlanért, utána komoly összefogással felújítottuk. Ma sem tudom hogyan, de átranszformálták a Csallóközi Múzeumnak, így most a megye tulajdona.

A tárgyak azóta is még mindig azok, amiket a hetvenes években összegyűjtöttünk, Doborgazról, Vajkáról, Gútorról. Invesztálni kellene a műtárgyak felújításába, az épületbe. Sajnos nem műemlék, így nehéz rá pénzt szerezni, a tető mai napig jó, de az ablakok, falak... Vissza kéne kérnie a városnak, a tulajdont is, a műtárgyakat is, de nincs vízió, hogy mire használhatná ki a város, akárcsak a kolostor épületét. Ha nem találnak neki funkciót, hiányzik az ötlet, akkor nem is lehet rá pénzt szerezni.

Presinszky Lajosnak volt víziója, amikor ezt a honismereti házat elkezdte, a kommunista párton keresztül meg is szerezte hozzá a pénzt, de ma már nincsenek ezek a lehetőségek, vagy már mások... Jó volna egy fiatal, akit ez érdekelne és csinálná. Volt, aki itt írta a diplomamunkáját, de aztán elment egy pozsonyi múzeumba.

Gyönyörű az udvar.

– Nincs, aki fűtse a kemencét, hiányzol. Sok családi hangulatú rendezvényt hoznak össze itt csoportok, biciklitúrások. Előkészíték mindent, és a fiatal apukák pedig ügyködhetnek.

Mondjál valamit a nemzetiségi kormányhivatalról, az egy hőskor lehetett.

– Hát igen...ahogy vesszük... á, sok el...t lehetőség, viaskodások mindenféle hivatalnokok packázásaival...Egynyelvű pecsét, kétnyelvű pecsét, kiírja-e a nevét magyarul, mit írjunk ki először stb.

81-ben kerültél oda, az akkor kemény kommunizmus volt.

– Persze, 89 novemberében, amikor kezdődtek a csörgetések a kulcsokkal, mi még pártgyűlést tartottunk, ahol a kemény kommunisták mondták, hogy menjünk ki a munkások közé elmagyarázni a témát, érdekes idő volt. Álltunk a folyosón, kint meg tüntettek, jöttek a delegációk...

Mit tudott csinálni akkor ez a hivatal, vagy semmit se?

– De, akkor még tudott. Úgy volt a rendszer kialakítva, hogy ez volt a kormány tanácsadó szerve. De a hivatal elnöke, általában egyben a szlovák kormány alelnöke is volt, Hanus, Vačok, stb. Hanus például egy egész felépítményt felügylet, az oktatási és a kulturális minisztériumot is. A tanácsadó szerv semmiről sem döntött, de a tanács elnöke, mint kormányalelnök, érvényesíteni tudta a javaslatainkat. Például egy magyar osztállyal több kellett Zselízen, vagy Losoncon, akkor a tanács elnöke, kormányalelnöki pozícióból, le tudott szólítani a miniszternek, hogy intézkedjen.

A maihoz képest ez egy informális rendszer volt.

– Egy ilyen informális csatornán keresztül lehetett elintézni a nemzetiségi ügyeket, ami akár jobban is működött, mint most, a parlamentarizmusban. Mert most összeülnek, eljátszanak a parlamenti többséggel, aztán meg...

De nem sírod vissza?

– Nem, csak megállapítom, hogy sokszor hatékonyabban lehetett intézkedni. Például tagja volt a tanácsnak Turoň, a tervhivatal elnöke. Javasoltuk neki, hogy legyen Sárosfán benzinkút, meg hasonló kérdéseket, ő aztán, mint a tervhivatal elnöke, a maga vonalán tudott intézkedni.

Ti gazdasági kérdésekkel is foglalkoztatok?

– Persze, készítettünk gazdasági elemzéseket is. A rimaszombati és a nagykürtösi térség örökös téma volt, mint legelmaradottabb régió, és aztán tudtak intézkedni.

Mondjuk, sok látszatja nem volt, most is a legelmaradottabbak.

– Persze, de sok apró dolog el lett intézve, különben ezek a jegyzőkönyvek mind itt vannak nálunk összegyűjtve. Amúgy nagy hatásuk nem volt, de sokat foglalkoztunk az iskolaügyi kérdésekkel, például a főiskolai felvételen alacsony volt a magyarok számaránya. Ezen javítani kellett, pozitív diszkriminációt kellett alkalmazni.

Meglátszott?

– Ha jobban odafigyeltek, akkor meglátszott a felvételinél, de hogy utána mi lett a végeredménye, mekkora volt a lemorzsolódás, azt már nem figyeltük. Hát ilyen intézkedések voltak, meg könyvkiadás, terjesztés, behozatal, tankönyvek kiadása. A javaslatokat valaki magára vette, aztán intézkedett, belenyúlt a döntésekbe. De felügyeltük a nemzetiségi politikát, azon a szinten, hogy lementünk egy járásba, ott voltunk egy hónapig, néztük hol mennyi magyar dolgozik és vizsgáltuk a hivatalnokok nemzetiségi számarányát.

Érdekes, hogy a szocializmusban még törődtek ezzel, igaz ez csak egy máz, egy kirakat volt a dicső szocialista nemzetiségi politika igazolására.

– Csak egy máz volt, persze. Most viszont már ez sem érdekes, összeomlott az egész. A felvételi beszélgetésen Sziegl Ferenc főnök „elvtárs” utolsó kérdése az volt, hogy tudok-e százalékot számolni. Fontos tudás volt akkor, mert aszerint lehetett csinálni a propagandát. Mert mindenből kiszámolták a tíz %-ot, és aztán ebből jöttek ki a lapok, tv-adás, színházak mennyiségi mutatói. Ezek régi dolgok...Azelőtt a magyar, ukrán, ruszin kérdéssel foglalkoztunk és kész, 89 után meg bejöttek a romák, a bulgárok, a szerbek, a horvátok, akármik és megy a vita hogy ki mennyit kapjon.

Akkor a volt főnöködnek igaza volt, hogy meg kellett volna tartani a százalékszámítás tudományát.

– Igen, de ha betartanánk, akkor ilyen kicsiknek, mint a csehek, semmi se járna. Aztán most meg megy a huzakodás: a magyarok, ilyen magyarok, olyan magyarok, a Csemadok kapjon-e vagy se, szóval tele vagyunk ilyen művitákkal, ami aztán megmérgezi az egymás közötti viszonyokat.

Tudod, az az irigylésre méltó, amikor már bármit kimondhatsz, és nincs szükség magyarázkodásra...

Matus Tibor

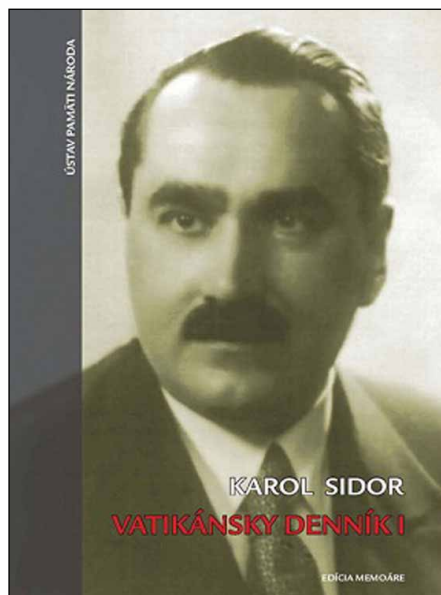
Bevezető tanulmány Karol Sidor Vatikáni naplójához II.

A felvidéki magyar olvasó számára is különösen figyelemre méltó olvasmány Karol Sidor Vatikáni naplója (Vatikánsky denník). Szerzője az első Szlovák Állam egyik prominens képviselője, Andrej Hlinkának, a szlovák nemzet „atyjának” a patronáltja, a Slovak című napilap főszerkesztője.

A kötetet a szlovák ÚPN (Nemzeti Emlékezet Hivatala) adta ki a memoárok közt. Magyarul ugyan nem jelent meg, de Sztakó Zsolt jóvoltából elolvashatjuk a hozzá írt – számos tanulságot rejtő – bevezető tanulmányt (szerzője: František Vnuk).

Rómában a diplomaták életét kellett élnie, és az idő múlásával egyre inkább tudatára ébredt, hogy erre az életre nincs felkészülve sem szakmai, sem nyelvi szempontból. A szokásos diplomáciai látogatásokat és fogadásokat kötelességnek tekintette, amelyekben nem tudott feloldódni, már csak azért sem, mert egyetlen világnyelvet se beszélt. Beszélt ugyan magyarul és a szláv nyelveken, de ez nem sokat segített, amikor egy fogadáson egyik szomszédja a litván, a másik pedig az equadori követ volt – mint az 1939. november 6-án a Sixtus-kápolnában történt. Nagyon is a tudatában volt ennek a hiányosságának – „Oh, ha tudnék valamely idegen nyelvet!” 1939. július 12. – és mindent megtett, hogy pótolja. A naplójából megtudjuk, hogy már 1939 nyarán elkezdett németül tanulni, és Rómában 1940-től francia és orosz órákra járt.

De az idegen nyelvek tanulása, és a napi munka a követségen még mindig sok szabadidőt hagyott neki. Ez nem az az elfoglaltság volt, ami leterhelhetett volna egy olyan embert, aki ahhoz

volt szokva, hogy a nap minden óráját kihasználja. 1939. október 8-án a naplójában így fogalmazta ezt meg: „A mai programom: templom, naplóírás majd este rádióhallgatás. Így megy ez nap nap után. Mi ebben a munkában a szép, és az izgalmas? Ez csupán egy jól fizetett börtön.”

De a követségi életnek, idegen környezetben, a világ minden tájáról összesereglett diplomaták társaságában, megvolt a maga gyümölcse is, hogy a kulisszák mögé pillantható, ahova a közönséges halandók sose nézhetnek be. Elmélyültek az ismeretei, ezzel egy időben pedig szélesedett a látómezeje, és már tartózkodott a karakteres ítéletektől. Ezért írta nyolchónapos római tartózkodás után: „Meggyszüntem a „koreszmék” hirdetője lenni, mint a fasizmus,

hitlerizmus és autonomizmus. Ezek csak a kor eszméi, de két eszme örök, a kereszténység és a szlovák nacionalizmus. Mindenekelőtt a katolicizmust kell képviselnem, a társadalmi haladás érdekében. Elfojtani az egómat, és jól cselekedni a jó ügyért” 1940. február 2.

Szabadidejének a legnagyobb részét naplójának szentelte. Míg otthon alig talált időt a rövid bejegyzésekre – és mikor nagyon elfoglalt volt, hetekig egy sort sem írt –, addig Rómában a napló helyettesítette számára a Slovák szerkesztőségét.

Sidor naplója nemcsak a politikai és magánéleti események tényszerű felsorolása az adott időszakban, de gyakran elkalandoznak a gondolatai a távoli és távolabbi múltba, feleleveníti az akkori történéseket, kommentálja azokat, és elgondolkozik az eredményeken. Újságíróként nem állhatja meg, hogy ne kommentáljon mindent, ami Szlovákiában, és a világban történik. Megjegyzései – még ha időnként túlságosan szubjektívek, elfogultak is – hihetetlenül értékes bepillantást engednek a szlovákiai politikai életbe, és abba, ami 1939–1940-ben a világban történt. Ezek az ő személyes véleményét tükrözik, és így is kell őket venni. A történések nem mindig őt igazolták, sőt, néha egyenesen irreális elképzelései voltak, de ahogy egy „bennfentes” a dolgokat látta, értékes kordokumentum.

A naplók tartalma változatos, és időnként megmosolyogtatják az olvasót, hogy szerzőjük mi mindent talált feljegyzésre érdemesnek. Néhány feljegyzés kizárólag személyes jellegű, mások már-már triviálisak, együttesen azonban kivételes lehetőséget kínálnak nekünk, hogy bepillant-hassunk Sidor mindennapjaiba, mint vatikáni követ, de a követség munkájába is a kúriánál, és a római szlovák közösség életébe is.

Összehasonlítva a mai állapotokkal, 1939–1940-ben a Vatikánnál Szlovákiát képviselő követség létszáma meglehetősen szerény volt. Mindössze három követségi alkalmazottból – Karol Sidor követ és felhatalmazott miniszter, Jozef Kapala egyházügyi tanácsadó, Mária Prenosilová, követségi titkárnő –, és két „háztartási alkalmazottból”, Paolo Quaglietti sofőrből és Milka Galašová házvezetőnőből állt. Mindegyiküket személyesen választotta ki, és ők feltétel nélkül hűségesek voltak hozzá, de Sidor sem az alárendeltjeinek tekintette őket, hanem inkább otthon maradt családját pótolták, amely Rómában nagyon hiányzott neki.

1939 júniusában, amikor Sidor Rómába érkezett, a Szentszékhez 38 állam diplomatái voltak akkreditálva, közülük 13 nagyköveti rangban, a többiek pedig követi és felhatalmazott miniszteri rangban. Több akkreditált diplomatának kettős funkciója volt – a Vatikánnál és az olasz államnál –, és csak alkalmanként látogattak el a Vatikánba.

Az újonnan érkező diplomaták kötelességei közé tartozott, hogy tisztelgő látogatásokat tegyenek más országok Vatikánban lévő diplomatáinál. Sidor ezekről a látogatásokról is feljegyzéseket írt a naplóba – de itt már a háború 1939. szeptember 1-i kitörése, illetve az 1940-es kiszélesedése is közbeszólt. A szövetséges diplomatáknak ugyanis megtiltották, hogy Németország, Olaszország és Japán, valamint szövetségeseik diplomatáival érintkezzenek.

A követség berendezése után Sidor beleveti magát a munkába, amelyért őt Rómába küldték. Naplójába aprólékosan feljegyzett a hivatalával járó minden eseményt éppúgy, mint azt, hogy mivel töltötte szabadidejét. Gondosan figyelte, és kritikus megjegyzéseivel kommentálta a hiva-

talos és az emigrációs szlovák sajtót éppúgy, mint a magyar újságokat. Dr. Kapala segítségével pedig a francia hetilapokat is olvasta, természetesen az olasz és a vatikáni sajtón kívül.

Nem egész három hónappal Rómába érkezése után kitört a második világháború, amelybe Szlovákia rögtön belekeveredett. Sidor számára ez más következményekkel is járt: már az első szeptemberi pillanatoktól kezdve felszólították, hogy kövesse a londoni és varsói szlovák diplomaták példáját, akik emigrációba vonultak. Mindenki azt várta, hogy a politikus, aki 1939 márciusában ellent tudott mondani Hitlernek, és ezért eltávolították őt az otthoni politikából, megragadja az alkalmat, és a Hitler-ellenes erők élére áll. Sidor gondosan feljegyzi, hogyan keresték meg azok a diplomaták, akik erre az útra léptek – Ladislav Szatmáry Varsóban, Milan Harminc Londonban -, és hogyan kapacitálták őt az emigráció további képviselői: Peter Prídavok és Milan Hodža, aki még személyes megbízottját, Ján Pauliny-Tóthot, a Szlovák Nemzeti Párt valamikori elnökét is elküldte hozzá Rómába. Ilyen lépést várt el tőle a vatikáni lengyel megbízott, Kazimierz Papée is. Sidor ezeknek a várakozásoknak nem tett eleget, és a naplóban arra is kitér, hogy miért.

A vatikáni szlovák képviselő szoros és baráti kapcsolatban volt az olaszországi szlovák követséggel, amelyet 1939–40-ben Jozef Zvrškovec vezetett, titkára pedig Jozef Mikuš volt. A naplóban Sidor akkurátusan beszámol minden találkozásról, és feljegyzést készít a beszélgetésekről. Így az olvasó érdekes részleteket, és kevésbé ismert tényeket tud meg a Rómában működő szlovák követség munkájáról.

Sidor a „római száműzetésben” is megmarad annak, aki otthon volt: lángoló hazafinak, szlávnak és polofilnak. A figyelmeztetések ellenére, hogy kerülje a kapcsolatot a lengyel politikusokkal, fenntartja a baráti kapcsolatot nemcsak Papée követtel – akit még abból az időből ismert, amikor lengyel követ volt Prágában -, de másokkal is, mint a jezsuita rend generálisával, Włodimír Ledochowskival, August Hlond bíborossal, Józef Gawlinával, a lengyel hadsereg püspökével és másokkal. Gyakran találkozott a szlovén Anton Prešerénnel, a jezsuita rend szláv ügyekben illetékes megbízottjával.

Levélben keresték meg őt a Franciaországban ténykedő szlovák papok, Ján Futák és Vojtech Klein, valamint több cseh és szlovák politikai emigráns – a már említett Prídavkán és Pauliny-Tóthon kívül Ferdinand Kahánek, Jozef Rudinsky, Ján Ambruš és mások. Élénk levelezésben volt amerikai szlovák barátaival, amiről szintén beszámol a naplóban.

Abban az időben, amikor Sidor a naplót írta, a világ, és benne Európa a XX. század talán legrámaibb korszakát élte, és ő erről tudósít minket, a kortárs elfogultságával, aki ott van az események sűrűjében. A Szlovák Köztársaság a kezdeteknél sok problémával küszködött, amelyek minden kis állam születésénél jelen vannak, és Sidor ezeket a fejleményeket „mikroszkóp alatt” figyelte, kritikus megjegyzéseivel kommentálta, néhol igaztalanul is. Nem tudja eltitkolni a csalódottságát, hogy éppen ő, aki a legelső sorban harcolt az autonómiáért és az önállóságért, „száműzetésben” él, míg másoknak, akik jelentéktelenebb szerepet játszottak, a hatalom és a dicsőség a részük. Nyíltan beszél olyan érzéseiről és gondolatairól is, amiket mások elnyomnak magukban, és lepleznek a nyilvánosság előtt. Mondhatjuk, hogy a Szlovák Köztársaságnak nem volt nála szigorúbb kritikusa, és kijelentése, ítélete a szövegkörnyezetből kiragadva nagyon is al-

Karol Sidor a Hlinka-gárda egyenruhájában

kalmas rá, hogy visszaéljenek vele, egyes történészek, szerkesztők a saját céljaikra használják fel azokat, de úgy érezzük, hogy a naplók dokumentumértéke miatt vállalnunk kell ezt a kockázatot.

A naplókban felbukkan sok új, vagy kevésbé ismert esemény is a harmincas évek szlovák politikai életéből. Ezekben tetten érhető egy olyan ember álláspontja, aki bizonyos fokig az autonómiáért folyó össznemzeti erőfeszítést szimbolizálta, amely az első lépés az „egyenjogúsítás” felé.

Sidor, mint közismert polofil mélyen elítélte a második világháborút bevezető német-szovjet támadást Lengyelország ellen, és az ebben való szlovák részvételt. Nem is titkolja, hogy a lengyelekkel szimpatizál.

Minden szlovákiai látogatást – a hivatali teendőkön túl – felhasznál arra, hogy régi barátokat, ismerősöket keressen fel, és ezekből a találkozásokból érdekes kép bontakozik ki egy épülő, fiatal államról, egy olyan ember szemszögéből, akinek a sors nem adta meg, hogy befejezze a munkát, amit

nagyrészt ő kezdett el.

A Szlovákia és a Vatikán közti diplomáciai kapcsolatok nem a legszerencsésebben kezdődtek, és ebben nagy része volt a tapasztalatlan és forrófejű külügyminiszternek, dr. Ferdinand Ďurčanskynak, aki okot adott rá, hogy a Vatikán visszahívja F. Saveria Ritter nunciust, mielőtt még átadhatta volna megbízólevelét. Sidorra maradt a hálátlan feladat, hogy elsimítsa a konfliktust, tisztázza a félreértéseket és intézkedjen, hogy a nuncius minél előbb térjen vissza. Ez nem egészen sikerült neki, a Vatikán megbízottja, Mgr. Giuseppe Burzio 1940 nyarán érkezett Szlovákiába, de már nem mint nuncius, hanem mint chargé d'affaires.

A napló élénk tárja azt a konfliktust is, amely Pavol P. Gojdič görögkatolikus püspök és a szlovák hivatalok között robbant ki, és oda vezetett, hogy a püspök 1939 őszén lemondott. A hivatalok alig várták, hogy ezt megtegye, mert már kiszemelt utódja is volt, a jezsuita Vendelin Javorka személyében, aki a római Russica rektora volt ebben az időben, csak hogy a Vatikán a lemondást nem fogadta el, és a feszültség tovább fokozódott.

Sidornak a háború kezdetétől meggyőződése volt, hogy Németország elveszti azt, ám a kezdeti német sikerek próbára tették ezt a meggyőződést. Lengyelország után Dánia és Norvégia se tudott ellenállni a német katonai gépezetnek. 1940. május 10-én kezdetét vette nyugaton a német offenzíva. Hollandia négy napig tartotta magát, Belgium három hétig, Franciaország pedig a hetedik héten kapitulált. A brit hadsereg csak úgy menekült meg, hogy az utolsó pillanatban evakuálták, minden felszerelését hátrahagyva a németeknek. Ezek után az ő fejébe is befészkelte magát a gondolat, vajon a nyugat képes lesz-e feltartóztatni Hitler győzelmes menetelését? A felborult erőegyensúlyt a Szovjetunió arra használja fel, hogy megvesse a lábát Közép-Európá-

ban, és terjeszkedjen a Balkánon. Kelet-Lengyelország, a balti államok, Besszarábia és Bukovina közvetlen szovjet ellenőrzés alá kerülnek. Sidor azt várja, hogy a Szovjetunió majd Kárpátaljára is igényt tart, amit az első bécsi döntés Magyarországnak juttatott. A gondolat, hogy Szlovákia közvetlen szomszédja lehet a Szovjetuniónak, komoly aggodalmat kelt benne.

Élénk figyelemmel kísérte a belpolitika történéseit is, és elgondolkoztatta az a belpolitikai válság, amely 1940 februárjában kezdődött, mikor Alexander Mach lemondott a Hlinka-gárda főparancsnokságáról. A válság május 21-ig szinte észrevétlen maradt, mikor is Tiso elfogadta a lemondást. Rögtön megkezdődött az ideológiai harc, a németeknek elkötelezett Mach és Tuka miniszterelnök, valamint a konzervatív szárnyat képviselő Tiso és Ďurčanský külügyminiszter között. Beavatkoztak a németek is, és kikényszerítették a július 28-i salzburgi egyezséget. Sidor sok érdekes részlettel szolgál erről a hatalmi harcról.

Sidor nagy figyelemmel kíséri a szlovák-magyar viszonyt is, és több alkalommal leírja legfőbb félelmét: „csak Hitler ne adjon minket a magyaroknak”.

Szili Katalin: minden magyar közösségnek csak egyetlen célja lehet, hogy a közösségi érdeket támogassa

Az öngazgatás Szlovákia érdeke is

Tizenegy éve alakult meg a Külhoni Magyar Újságíró Egyesületek Konvenciója (KMÚEK), amely a vajdasági Zentán tartja jubileumi, tizedik találkozóját június 23-án és 24-én. A 2005-ben létrejött Konvenció új szakaszt nyitott a külhoni magyar újságírás életében.

A kezdeményezők terve az volt, hogy az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai, vajdasági, horvátországi és muravidéki magyar sajtómunkások keretegyezmény aláírásával megalapozzák az együttműködést, és megalakítsanak egy szövetséget. A tizenegy évvel ezelőtti szegedi találkozó célkitűzése a tapasztalatcsere és az újságírók közötti szakmai kapcsolat kialakítása volt. Szakmai találkozóikon az újságírás helyzete és az aktuális kérdések is napirendre kerülnek. Így volt ez a zentai találkozón is.

A zentai konferencián jelen volt **Szili Katalin** miniszterelnöki megbízott, a KMÚEK egyik erkölcsi támogatója is. Szili Katalin miniszterelnöki megbízott a *Joggal Európában, A Kárpát-medencei magyar autonómiatörekvések 25 éve* című könyvének összeállítása kapcsán elmondta, jelenleg több olyan határon túli terület van, ahol elképzelhető az autonómia kialakítása, ilyen például a Felvidék is. Hozzá tette ugyanakkor azt is, hogy a Felvidéken az autonómia kifejezést még a magyar politikusok is kerülik. Ez tudatos, hiszen a szónak sokak szemében negatív értelme van.

Szili Katalin az önkormányzatiság fontosságáról szólva elmondta: a magyarok által lakott régiókban európai megoldásokat kell szorgalmazni, olyan együttélési formákat, amelyek nem veszélyeztetik egyik népcsoport fejlődését sem. Az önkormányzatiságra Európából számos példát ismerünk. Az autonómia, öngazgatás kialakítása a megmaradás és gyarapodás záloga lehet.

Szili Katalin kérdésünkre, milyen megoldások képzelhetők el a Felvidéken elmondta: „Nagyon fontosnak tartom, hogy a Magyar Közösség Pártja megfogalmazta azt a koncepciót, ami az önkormányzatiság és öngazgatás címszó alatt szerepel, és azt is, hogy a választási kampányban szlovák részről is volt egyfajta nyitottság és dicséret, hogy nem autonómiáról, hanem önkormányzatiságról, öngazgatásról beszélnek a magyar politikusok. Nagyon fontos, milyen terminológiát használunk. A többségi társadalom érzékenységét nem szeretnénk bántani, ugyanakkor minden olyan lépéslehetőség és elvárás benne van az anyagban, amit a közösség maga fogalmazott meg. És benne van

az is a koncepcióban, hogy csakis európai keretek között, az európai diskurzus alapján és a többségi társadalommal történő párbeszéd alapján történhet meg az öngazgatás kialakítása. Erről a magyarság nem mondhat le. Ha a közösségnek olyan lehetősége nyílik, hogy saját szervezeteinek önállóságával, a kultúrával, a hagyományokkal és a nyelvapolással a szülőföldön maradást biztosítsa, akkor a legfontosabb, hogy láttassuk, ez gazdasági előnyökkel is jár.

A szlovák többségi társadalomnak és Szlovákiának is érdeke, hogy a határ menti térség, Szlovákia déli része, ahol magas a munkanélküliség, nagy az elvándorlás és az asszimiláció, olyan gazdasági lendületet kapjon, amely az ország fejlődését is segíti. Ezért fontos a határ menti térség gazdasági fejlesztése, fontos a fejlesztés alapú nemzet politika megfogalmazása, ezen belül az EGTC-k közötti együttműködés, ami európai uniós forrásokhoz is hozzájuttathatja a régiót. Azt szokták mondani, aki nem tudja, hova hajózik, annak nincsen jó szél. az MKP megfogalmazta, hova kíván hajózni, ehhez nekünk kell a jó szelet biztosítani. Hiszem, hogy bármilyen magyar közösségről legyen szó, annak csak egyetlen célja lehet, hogy a közösségi érdeket támogassa.”

A Külhoni Magyar Újságíró Egyesületek Konvenciója szakmai tanácskozáson elhangzott: szükség van a felelősségteljes tájékoztatásra, fontos, hogy a magyar sajtó helyzetéről személyes találkozókra is szó essen. Nagy szükség lenne egy színvonalas magyar újságíró képzésre a határon túl is, és fontos a továbbiakban is az egymással való szakmai kapcsolattartás. A tanácskozás résztvevői ezért megállapodtak, hogy elkészítenek egy média stratégiát, valamint jelentést készítenek a sajtó állapotáról. A KMÚEK-on résztvevők az alábbi zárónyilatkozatot fogadták el.

A KMÚEK zárónyilatkozata – Zenta

A Külhoni Magyar Újságíró Egyesületek Konvenciójába tömörült vajdasági, erdélyi, muravidéki, felvidéki, kárpátaljai, horvátországi tagszervezetek, valamint a Magyar Katolikus Újságírók Szövetsége, illetve a Duna Médiaszolgáltató Zrt. képviselőjének részvételével 2016. június 22-25. között a vajdasági Zentán tartották meg évi közgyűlésüket.

A tanácskozás résztvevői egyetértve abban, hogy média nélkül nem lehet közösséget építeni, a következő Zárónyilatkozatot fogadták el:

Az elmúlt 11 év tapasztalatát összegezve megállapítható, hogy szükség van a határokon átívelő szakmai szervezet hivatalos bejegyzésére. Az elindított folyamat a magyarországi és/vagy uniós jogi személyiség megszerzését célozza.

A KMÚEK tovább folytatja a hálózatépítést a magyarországi szakmai szervezetek, a Média Önszabályzó Testület (MÖT) a örvidéki újságírók, valamint az Európai Kisebbségek Föderatív Uniójának (FUEN) bevonásával.

A KMÚEK ezentúl évente jelentést készít a külhoni magyar régiók sajtójának állapotáról és az újságírók helyzetéről.

A KMÚEK továbbra is elsődleges fontosságúnak tartja az újságírók folyamatos szakmai továbbképzését, ezért együttműködik az erre vállalkozó magyarországi és külhoni szakmai szervezetekkel és szakemberekkel.

A KMÚEK szorgalmazza a fiatal újságírók tagozatának létrejöttét a külhoni szakmai szervezeten belül.

Neszméri Tünde (kép: a szerző)

Egy hiánypótló kötet: Esterházy Jánosról a közép-európai dialógus jegyében

2014. március 5-én egy sok szempontból egyedülálló – s egyúttal hiánypótló – rendezvénynek adott otthont a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara. Az Élő Zoboralja Polgári Társulás szervezésében Esterházy Jánosról szóló nemzetközi tanácskozásra került sor, melynek jelentősége abban állt, hogy ekkor került először sor arra, hogy egy szlovákiai egyetemen neves külföldi szakértők mellett szlovák előadók is ugyanazon rendezvényen mondták el Esterházyról megfogalmazott álláspontjukat.

A konferencia anyaga 2016. májusában kétnyelvű (szlovák és magyar) kötet formájában is megjelent a dunaszerdahelyi Lilium Aurum kiadó gondozásában.

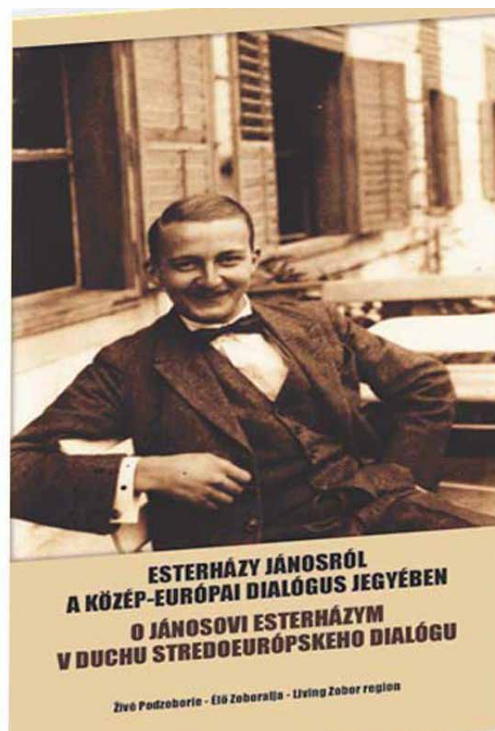
Az alábbiakban a kötetet összeállító Zilizi Zoltán előszava olvasható e hiánypótló és fontos kiadványhoz.

Esterházy Jánosról a közép-európai dialógus jegyében – konferencia és kerekasztal-beszélgetés Nyitrán

A szlovákiai magyarok mindenkor fontosnak tartják a közvetítést az anyaországi magyar és az itthoni szlovák társadalom között. Ehhez kívánt hozzájárulni az Élő Zoboralja Polgári Társulás 2014. március 5-én a szlovákiai Nyitrán, ahol a Társulás az Emlékezet és Szolidaritás Európai Hálózatának támogatásával Esterházy Jánosról szóló konferenciát szervezett.

Esterházyról bizonyára elmondható, hogy személye a magyar történeti emlékezet megbecsült része. Nyilvánvaló azonban, hogy megítélése a közép-európai régióban nem egységes, az itt élő nemzetek a közéleti tevékenységét eltérő nézőpontból értékelik. Általában lényegi különbség mutatkozik a magyar és a szlovák álláspont között.

Konferenciánk kísérlet volt a két történeti szemlélet közelítésére. Szerettünk volna hozzájárulni az eltérő álláspontok közötti távolságok csökkentéséhez az Esterházyról szóló párbeszéd – vita – előmozdításával. Ezért a közös megbecsülés jegyében a magyar nézőpont mellett az attól akár lényegileg elütő véleményeknek kívántunk teret adni lengyel, szlovák és cseh szaktekintélyek szerepeltetésével.

Továbbá fontosnak tartottuk a rendezvény megvalósulását azért, hogy a Nyitra-vidékiek és a Nyitrán tanuló magyar és szlovák diákok is lehetőséget kapjanak Esterházy többszemponútú megismeréséhez. A szakmai tanácskozást a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara fogadta be: a teltház asemény igazolta, hogy igény volt a kezdeményezésre.

Mindezzel kapcsolatban jelentős előrelépésnek gondoljuk azt, hogy 2014. március 5-én Esterházy halála után először vált lehetségessé, hogy személyét a tudományosság igényével, konferencia keretén belül, szlovákiai állami egyetemen, egyúttal a szülőföldjén értékelhettük.

A tanácskozás szakmai védnökségét felkérésünkre Kiss Gy. Csaba, a Varsói Egyetem professzora, az ENRS (Emlékezet és Szolidaritás Európai Hálózata) Tudományos Tanácsának elnöke vállalta, aki „a visegrádi egymásrautaltság szellemében” köszöntötte a konferencia résztvevőit, akárcsak Jan Rydel professzor, az ENRS Irányító Bizottságának elnöke.

A konferencia idején hivatalban lévő pozsonyi magyar nagykövet, Balogh Csaba mellett jelen volt Lengyelország szlovákiai nagykövete, Tomasz Chłóń is. Vladimír Belovič, a szlovák oktatás- és sportminisztérium nemzetközi kapcsolatokért felelős osztályának vezérigazgatója szintén megjelent az eseményen. Fontos és örömteli visszajelzés volt a számunkra, hogy a témát általában kevésbé ismerő fiatalok közül az egyetemisták mellett három szlovákiai magyar középiskola (Ipolyság, Alsóbodok, Galánta) is reprezentálta magát diákjaival.

A résztvevőkön és a tanácskozás támogatóin túl külön köszönet illeti František Mikloško urat, amiért a közvéleményben a vitakészséget közvetíti e témában.

A tanulmánykötet kezébe vevő magyar és szlovák Olvasó előtt világossá válik: Esterházy-témában eltérőek az álláspontok. Ezzel együtt jó érzéssel állapíthatjuk meg, hogy lehetőség nyílt ezek egy kötetben való ismertetésére, ezáltal a többoldalú tájékozódásra. Utóbbi célt szolgálja a kiadvány többnyelvűsége is, ezáltal a kötet reményeink szerint vitaalapnak szintén alkalmas.

Zilizi Zoltán

az Élő Zoboralja Polgári Társulás nevében

Nemzeti identitás a globalizáció szorításában

A Finnugor Népek VII. Világkongresszusának tanulságai

„A globalizáció olyan kihívást jelent a nemzeti kultúrák számára, amely a nemzeti identitás megerősítését különösen fontossá teszi” – jelentette ki Áder János köztársasági elnök a finnországi Lahtiban a Finnugor Népek VII. Világkongresszusának megnyitóján, ahol a finn és az észt elnök után köszöntötte a rendezvény résztvevőit.

Az először 1992-ben megrendezett többnapos fórumon Magyarország, Észtország, Finnország, valamint főként Oroszország területén az ott nemzetiségként élő, összesen 25 uráli nemzeti közösség képviselői azért gyűlnek négyévente össze, hogy erősítsék a népek közötti kapcsolatot. A találkozóznak felvidéki résztvevői is voltak.

A június 15-e és 17-e között a finnországi Lahtiban tartott VII. Finnugor Világkongresszus témája a következő volt: a Finnugor népek - a fenntartható fejlődés felé.

A magyar köztársasági elnök ennek szellemében szolt az egybegyűltekhöz, amikor azt hangsúlyozta, hogy a kis népeknek tisztában kell lenniük azzal, hogy a változások nem csak jót hoznak. A világ egyetlen gazdasági erőterré válásában sokan megalapozottan látnak veszélyeket, hiszen különösen a nagyobb nemzetek körében jellemző az a fajta gondolkodás, hogy a sokféle nyelv, kultúra csak feleslegesen bonyolítja az életet, akadálya a még dinamikusabb növekedésnek. Mi azonban ezt másként gondoljuk - fogalmazzuk a magyar államfő, mert a világ teljességéhez hozzátartozik a nemzeti sokszínűség. Áder János hangsúlyozta azt is, hogy az uráli nyelveket beszélő népek családjában ugyan a magyar közösség a legnagyobb, de ugyanúgy, ahogy az összes többi nép, történelme során a magyar is többször szembesült a nemzethalál víziójával. Az a fajta viszonylagos nagyság, amelyet az uráli népek között ma a magyarság a magáénak tudhat, a nyelv, kultúra, az identitás megőrzésének felelősségével jár. A nyelvi identitás megőrzését támogatva ezért Magyarország a

Áder János a kongresszuson

Szekcióülés

Vetélkedő népszerűsítése

jövőben is segíti a finnugor köztársaságok új tananyagainak létrehozását és az azokhoz kapcsolódó digitális anyagok elkészítését. Ezzel kívánjuk elősegíteni a mai igényeknek megfelelő nyelvhasználat erősödését – jelentette ki Áder János, aki azt is bejelentette, hogy Magyarország változatlanul támogatja nemcsak a hungarológiai nyári egyetemek szervezését, hanem azt is, hogy az oroszországi finnugor egyetemeken legyenek, illetve továbbra is legyenek magyar lektorok. Az összetartozás tudata hozzájárulhat ahhoz, hogy egyikünk se érezze magát magára hagyatva, hiszen történelmünk során a germán, a latin és a szláv népek között nem egyszer éreztük egyedül magunkat mi magyarok - fogalmazott az államfő. Nem kis teljesítmény, hogy a magyarok annyi évszázadon át idegen és nem egyszer ellenséges közegben is meg tudtak maradni, aminek a képességét a rokon nemzetek között is felfedezhetjük - tette hozzá Áder János. A magyar köztársasági elnök az uráli népek közös felelősségének nevezte, hogy mindannyian segítsék a számukban jelentősen fogyatkozó rokon népek küzdelmét, valamint pusztulóban lévő kulturális értékeik megóvását, amire különösen most, a XXI. században rendkívül nagy szükség van - mondta.

Áder Jánoshoz hasonlóan Sauli Niinistö finn és Toomas Hendrik Ilves észt államfő is köszöntötte az egybegyűlteket. Mindannyian ehhez hasonló, a testvérnép-tudatot erősítő beszédet tartottak. Oroszországból az idén a kulturális tárca helyettes vezetője volt a legmagasabb szintű, a világkongresszuson részt vevő vezető. Alekszandr Zsuravszkij ismertette Vlagyimir Putyin levelét, amelyben az orosz elnök méltatja a finnugor népek Oroszország életében betöltött kiemelkedően fontos szerepét, és üdvözölte a közös problémák megoldásában való közreműködésüket, amelynek egyik példája a Lahtiban szervezett világkongresszus is. Alekszandr Zsuravszkij kimerítően ismertette a témát: annyit beszélt, mint a három államelnök – együttvéve. Ismertette, hogy Oroszország mennyire tisztában van az uráli népek gondjaival; elmondta, hogy milyen komoly forrásokat költöttek kultúrájuk megőrzésére az elmúlt években, továbbá felhívta a figyelmet arra, hogy míg Európa hétköznapi életének gyakran nem szerves része a más nemzetiségű, őshonos kisebbségek kulturális igényeinek az elismerése, addig ez Oroszországban a mindennapok része. Nagy-Britanniában Wales és Skócia, illetve Spanyolország példájára konkrétan is hivatkozott, amelyhez képest – szerinte – Oroszországban ilyen gondokkal senki sem szembesül.

Alekszandr Zsuravszkij a beszéde után

Hoppál Péter

A Finnugor Világkongresszus Magyar Nemzeti Szervezete az eddigieknél szerényebb létszámban vett részt a nemzetközi rendezvényen, viszont – az eddig kialakult gyakorlatnak megfelelően – külhoni magyar szakemberek is a magyar küldöttség tagjaiként utazhattak Lahtiba. Csernicskó István Kárpátaljáról, Molnár-Bodrogi Enikő Erdélyből érkezett, míg Pusztay János, Kozmács István és Vančo Ildikó valamennyien a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem oktatói. Közülük Pusztay János, aki korábban a Nyugat-Magyarországi Egyetem intézetvezető egyetemi tanáraként vonult nyugdíjba, de most a Finnugor Írókongresszus elnöke, azért jött indulatba az orosz miniszterhelyettes beszédét végighallgatva, mert abban – Pusztay János kifejezésével élve – Zsuravszkij úr agyonhallgatta az Oroszországban a legutóbbi időben erőre kapott központosítási törekvéseket, amelyek egyik ki nem mondott célja a nemzetiségek és így az uráli népek asszimilálása is.

Kozmács István úgy látja, hogy ezeknek a finnugor, illetve a tágabb nyelvcsaládot tekintve uráli népeknek, köztük például az általa közelebbről ismert udmurtoknak a helyzete inkább nehezedett az utóbbi években, bár a globalizáció következményeként – sajátos módon – a kiszolgáltatottságuk azért közben csökkent is, hiszen az internet világában immár az udmurt falvak

A tanácskozás udvara a tó partján

A közönség egy része

Pusztay János, Richly Gabor, Hoppal Péter

Operaelőadás

lakói is pillanatokon belül értesülhetnek arról, hogy mi történik az őket érintő nemzeti ügyekben is.

A magyarok az idén finnugor társalgási szótárt és a tavaly őszi finnugor írókongresszus kötetének – egyébként Nyitrán – CD-re másolt változatát vitték ajándékba a világkongresszus résztvevőinek.

A megnyitót követő fogadáson szót kapott a finn, a magyar és az észti kulturális tárca. Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár itt arról beszélt, hogy identitásunk alapja, "szülőházánk" az anyanyelv, Magyarország ezért felelősséggel gondolkodik nyelve múltjáról és a rokon nyelvek jövőjéről is, ami a magyar társadalom számára azért is fontos, mert a magyar nemzet harmada a szomszédos országokban a szülőföldjén, de nem a saját hazájában él. Hoppál Péter elmondta, hogy Magyarország továbbra is jelentős részt vállal a finnugor világtalálkozók szervezésében, 1996-ban és 2012-ben az ország adott otthont a finnugor világkongresszusnak, két magyar város - Veszprém és Iszkaszentgyörgy - pedig jelenleg a Finnugor Kulturális Főváros 2016 címet viseli. A kultúráért felelős államtitkár szólt arról, hogy a magyar kulturális tárca költségvetésében külön fejezetet szentel a Finnugor Népek Világkongresszusa Magyar Nemzeti Szervezete kiemelt kulturális diplomáciai küldetésének a támogatására. A Balassi Intézet programjaival és magyar nyelvi képzésével várja a finnugor nyelvek képviselőit, több magyar állami egyetemen folyik uralisztikai kutatás, a szakértők pedig a kezdetektől nagy részt vállaltak e kultúrák kutatásából a finn és észti szakemberekkel együtt. Hoppál Péter a rendezvény fontosságát kiemelve szólt arról is, hogy Magyarország felelőssége tudatában örömmel végez minden olyan feladatot, amely a finnugor kis népek nyelveinek fennmaradását, kulturális identitásuk erősödését és a finnugor eredet ismertségének szélesítését segíti.

A finnugor világkongresszussal egy időben helyi finn és oroszországi finnugor részvétellel ún. anti-finnugor kongresszust is tartottak Lahtiban. Az itt megjelentek azzal a kritikával illették a „hivatalos” finnugor világkongresszus szervezőit, hogy azok oda, főként Oroszországból csak és kizárólag olyan delegátusokat választottak be, akik valamennyire kapcsolódnak az oroszországi pártpolitikához.

Ami az ott tárgyalt kérdéseket illeti, Juku-kalle Raid észt költő, Tallin városi tanácsának képviselője, folyóirat-szerkesztő, aki a hivatalos világkongresszuson és az említett rendezvényen egyaránt részt vett, azt állította, hogy az ún. kényes politikai kérdéseket az ellenrendezvényen merészebben tárgyalták. A hivatalos magyar delegáció megfigyelői státuszában oda is ellátogató magyar egyetemi hallgatók ugyanakkor nem érzékelték lényeges különbséget a két rendezvény között.

A Finnugor Népek VII. Világkongresszusán zajló tárgyalásokat öt szekcióülés követte, amelyekben csupa olyan kérdés került szóba, amelyek az anyaország határain túlra, kisebbségi lét-re kényszerült magyar nemzeti közösségek számára is igen tanulságosak voltak. Nem véletlen, hogy a Nemzetpolitikai Kutatóintézet igazgatója, Kántor Zoltán Nemzetek és a nemzeti kisebbségek, a nemzetállami politika Európában címmel itt jutott szóhoz, amikor Magyarország és a határon túli magyar nemzeti közösségek közötti viszonyrendszerről tartott előadást.

Az I. szekció témája volt a „Folytonosság a finnugor és szamojéd nyelvek és kultúrák elsajátításában és használatában”, ahol a két- és soknyelvűségről, a nemzeti közösségek anyanyelvhez való viszonyáról, presztízsről, az óvodai nevelésről, valamint az oktatási módszerekről nemcsak előadások hangzottak el, hanem vitatkozni is lehetett.

A II. szekcióban a finnugor információs térség fejlesztési lehetőségeit taglalták, míg a III. szekcióban a civil közösség és a hatalom volt a téma.

A IV. szekció a gazdaság és a környezet összefüggéseivel foglalkozott, míg az V. szekció a demográfiai és migrációs folyamatokkal, a régi és új diaszpórákkal, illetve ezek viszonyával.

Ezekén kívül öt úgynevezett nyílt ülés is volt, kötetlenebb részvétellel, mint a szekcióüléseken. Egy ilyen keretében mutattuk be a Gadó György, Pál Aliszka, illetve a Gecse Géza szerkesztésében készült Birodalmi áldozatok című filmet.

A szekcióüléseket felhasználtuk a Száz év tükrében a nagy háború 1916-2016 című történelmi ismeretterjesztő klip-vetélkedő népszerűsítésére, amelynek felhívását a világkongresszus idején – a magyar, angol és orosz mellett – sikerült finnre, észtre, sőt udmurtra is lefordítani.

Az Open Session c. film megtekintése

Kozmács István

Vančo Ildikó

A Párkányban élő **Vančo Ildikó** mint a szociolingvisztika szakembere dolgozik a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen, ahol – többek között – oktatáspolitikával is foglalkozik, de – mint tőle tudom – mindig egyfajta kisebbségi szűrőn keresztül. Lahtiban a két-nyelvű iskolai oktatás és az identitás közötti összefüggések témakörében tartott előadást.

Miért volt érdekes a részvétel, mennyiben volt más, mintha magyarországi oktatási intézmény oktatójaként lett volna a résztvevők között? – kérdeztem tőle.

– Egy magyarországi a maga egy nyelvűségével és többségi szemléletével nem biztos, hogy úgy tudja értelmezni ezeket a problémákat, mint egy olyan ember, aki egyrészt szakem-

berként foglalkozik vele, másrészt pedig napi szinten tapasztalja meg a kisebbségi lét kérdéseit, problémáit, egyáltalán annak feszítő mivoltát. Egyébként pedig jó érzés látni azt a fajta nyelvi változatosságot, amit ez a finnugor nyelvi világ tud nyújtani. És ezt a sokszínűséget minden szinten csinálni kell folyamatosan, mert talán ez az egyetlen dolog, ami segíthet abban, hogy ez meg is maradjon.

Magyarországon, de – ebből a szempontból a Felvidék sem számít kivételnek – a finnugor úgy nem számít népszerűnek, sőt, kifejezetten a divat-trenddel fordul szembe, hiszen sokan állítják róla, hogy nincs valódi alapja, a magyarok inkább más keleti rokonsággal rendelkeznek és itt szóba kerülnek a törökök, sumérok és ki tudja még, hogy mi minden.

– Ez így van, de mivel én egyetemen tanítok, ezért Nyitrán olyat próbálunk tanítani, aminek valóban tudományos alapja van. Az összes többi, amit megemlített, az mítosz és a diákjainknak mi azt próbáljuk átadni, ami erről a kérdésről jelenleg tudományosan tudható és reméljük, hogy a diákjaink tanárként ezt adják majd tovább. Ezért is fontosak az ilyen élmények, mint a részvétel a finnugor világkongresszuson, mert az ember ilyenkor be tud számolni arról, hogy itt volt és beszélt egy vepszével vagy egy komi-permjákkal és hogy ez a nyelvet beszélők számára mit jelent, milyen más aspektusból vizsgálhatók. Egyébként pedig mivel a felvidéki magyarok nemzetiségnek számítanak Szlovákiában, sok a helyzetükből következő közös vonás e kis népek nyelvi életével, amit jó látni, mint ahogy azt is, ha erről az ember tud beszélni, mert így sokkal életszerűbb.

A szekciók javaslatainak összesítése után közös, az ENSZ 2030-ig megfogalmazott koncepciójához illeszkedő állásfoglalással zárták a világkongresszus munkáját, amelyben az őshonos népek identitásának és helyi gazdasági megerősödésének a szükségességét, a demokratikus dön-

téshozásban való részvételük fontosságát, a társadalmi szervezetek fokozottabb szerepét hangsúlyozták. A Finnugor Világkongresszus Koordinátori Tanácsának elnöki posztjáról az azt 24 évig sikeresen betöltő komi nemzetiségű Valerij Petrovics Markov leköszönt és helyébe a karél nemzetiségű Tatyjana Szemjonovna Klejerovát választották meg. A koordinátori tanács magyar tagja, Nanovfszky György nagykövet szerint nem szerencsés, hogy Markov az új orosz összeférhetetlenségi törvény miatt megváltik funkciójától, hiszen azt sikeresen töltötte be és nem kis diplomáciai érzék kellett ahhoz, hogy egy ilyen munkát folyamatosan el tudjon végezni. Mint azt a koordinátori tanács észtagja, Tönu Seilenthal pénteken bejelentette, a legközelebbi finnugor világkongresszusra Észtországban kerül sor – négy év múlva, vagyis 2020-ban.

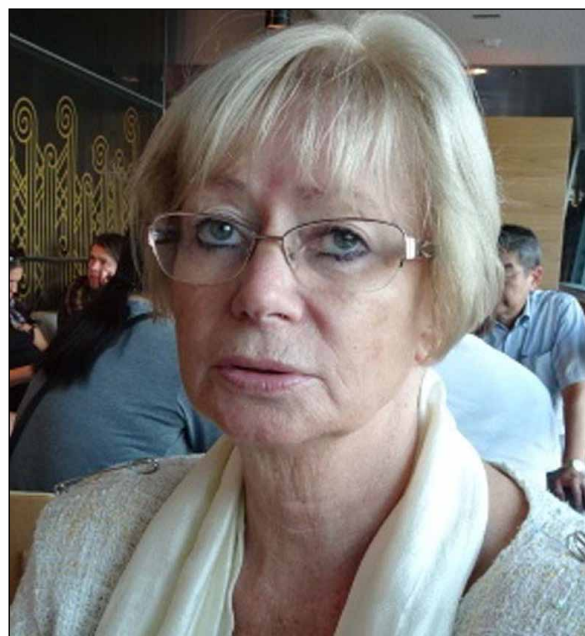
Rubovszky Évát, a Finnugor Világkongresszus Magyar Nemzeti Szervezetének az elnökét egyfajta összegzésre kértem, hiszen az ember a hallottak-tapasztaltak alapján juthat olyan következtetésre, hogy nem lesz könnyebb az uráli népek ügyének képviselése az elkövetkező években:

– Az, hogy 1992-ben a három államalkotó nép, amely finnugor érdekeltségű: Magyarország, Finnország, Észtország, valamint Oroszország megalapította a Finnugor Népek Világkongresszusát, azért fontos, mert azóta is mind a négyen felelősségteljesen működnek, hiszen felelősek ezért a létrehozott egyesületért. A magyar nyelvnek is van egy finnugor rétege, tehát mi is hangoztathatjuk finnugor nyelvrokonságunkat; az észtek, finnek és az Oroszországban élő finnugor népek pedig még inkább, mivel rokonságuk foka még közelebbi. Amikor 1992-ben a szervezet létrejött, ne felejtjük el, még nem volt általános, hogy mindannyian szabadon utazhattak volna. A mostani, a Finnugor Népek VII. Világkongresszusa Lahtiban azért is volt élmény, mert valamennyien a saját népviseletükben jelentek meg, a saját nyelvükön énekeltek, ami e 24 év precíz és kiváló szervező munkájának az eredménye.

Négy éve, 2012-ben a siófoki világkongresszus mintha lényegesen jobb kondíciókkal rendelkezett volna...

– Siófok és a mostani VII. világkongresszus azt mutatta, hogy 1992-től e „gazdátlan”, kis népeknek a világkongresszus vált egyfajta istápolójává. Négyévente olyan találkozási hely a világkongresszus, ahol meg tudják mutatni magukat egymásnak és ilyenkor tudnak beszélni arról is, hogy összetartozunk!

Ami az anyagi feltételeket illeti, nekünk négy évvel ezelőtt nem volt könnyű előteremteni az anyagiakat Siófokon, viszont a finnek most igen komoly erőfeszítéseket tesznek az őket is erőteljesen sújtó gazdasági válság leküzdése érdekében, és nem titok, hogy ők maguk is szeré-

Rubovszky Éva

nyebben élnek. Az oroszországi finnugor népeket sem kerülték el az Oroszországot általában sújtó embargó következményei. Annak, hogy most itt kevesebben vettek részt, főként gazdasági oka van, hiszen sokan voltak, akik nem tudták kifizetni a repülőjegyüket.

Milyennek tartotta a politikusok, vagyis a köztársasági elnökök megnyitó beszédeit?

– Áder János megható, kedves, szeretetteljes beszédet mondott, az emberek megérezték, hogy itt fontos közeledésről van szó. A finn államelnök beszéde is hasonló volt, bár jóval zárkózottabb, de a finnek mindig nehezebben nyílnak meg. Az észt elnök beszéde szintén barátságos, de jóval visszafogottabb volt, mint bármikor korábban, aminek alighanem az a magyarázata, hogy összesen három hónapig vezetheti még Észtországot, utána Észtországban elnökválasztás lesz. Nem volt a beszédében egyetlen utalás sem az oroszokra, láthatóan kerülte a konfrontációt, hiszen a korábbi alkalmakkor ő nem idegenkedett a merészebb kifejezések használatától.

Orosz elnök csak egyszer volt jelen a világkongresszuson, mégpedig 2008-ban Hanti-Manszijszkban, amikor Oroszország volt a kongresszus házigazdája. Siófokon a kulturális miniszter képviselte az országot, míg most a kulturális tárca helyettes vezetője, aki viszont hosszabban beszélt, mint a többiek.

– Hosszabban beszélt, mint bármelyik elnök, de sok konkrétumot nem hallhattunk tőle. Egy hihetetlenül rafináltan felépített beszéd volt, mert miközben bírálta az európai országokat, mint egy jó diplomatát, nem lehetett megfogni. Egyébként az oroszok mentalitása más, mint a többi nemzeté: ők őszintén úgy érzik, hogy mindent megtettek a kisebbségeikért, így a finnugorokért is, hagyják őket érvényesülni, énekeljenek, táncoljanak, csináljanak iskolákat, amennyit bírnak.

Hogyan tovább?

– Ez nagyon sok mindentől függ. Alapvetően a gazdasági viszonyoktól, de a helyzet megoldásának a kulcsa Oroszországban van. A finnugor népekben a világkongresszus iránti igény változatlan, éppen azért, mert nincs más. Ez az egyetlen fórum, ahol megmutatkozhatnak, és igényeket fogalmazhatnak meg, amelyekre ígéreteket kapnak.

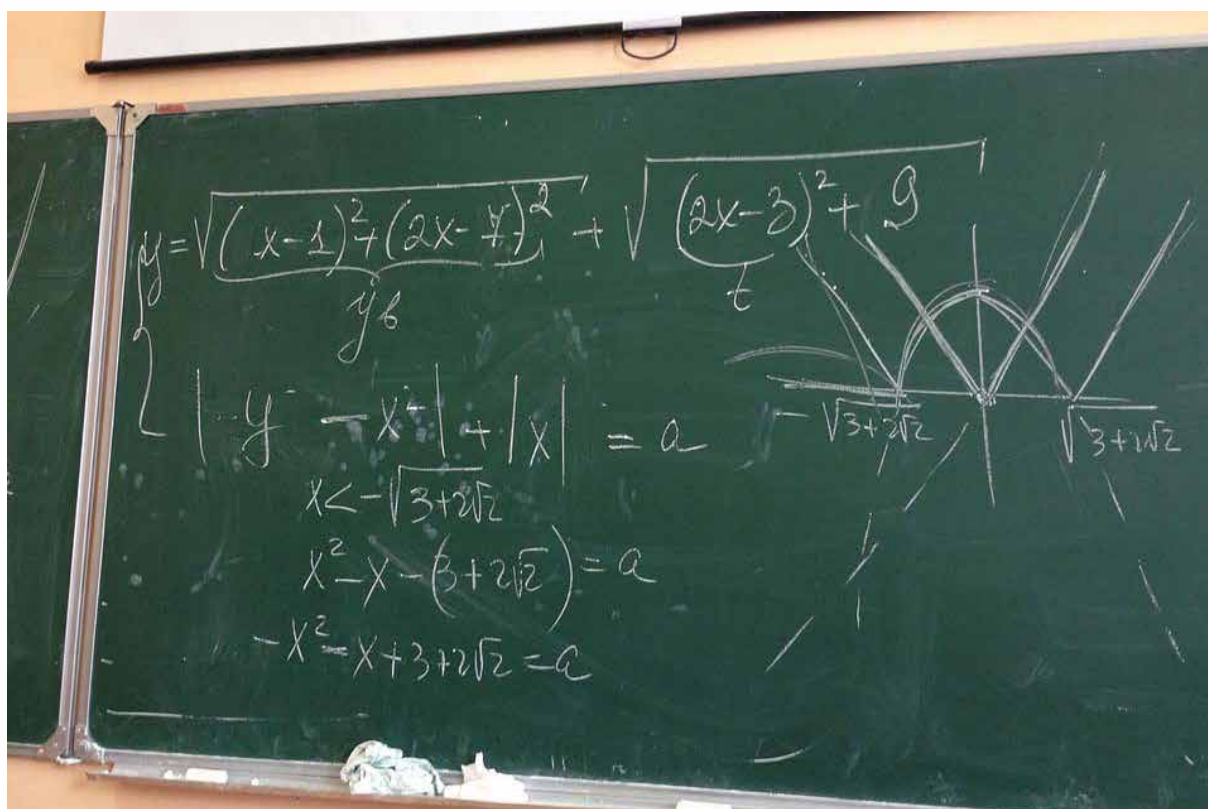
Gecse Géza

A cikk rövid változata megjelent a Felvidék.Ma oldalán, 2016. június 19-én.

<http://felvidek.ma/2016/06/nemzeti-identitas-a-globalizacio-szoritasaban/>

A cikk teljes változata megjelent a www.aspektus.eu oldalon, 2016. június 21-én

<http://www.aspektus.eu/content/nemzeti-identitas-globalizacio-szoritasaban>

Iskolaügyünk bajairól

Az iskolaügyünk bajairól, gondjairól, problémáiról újabban megjelentett írások egy részéhez hozzászóltam, illetve reagáltam azokra. Sok mindenről szó esett ott: a kisiskolák létszámától és kvótarendszerétől az anyanyelvi órák számán át a magyar iskolák megszűntetését-leépítését célzó kísérletekig. Aztán írtak intézményeink eredményeiről-kudarcairól, a rangsorolásokról, a színvonalról és egyebekről.

A felvidéki magyarság megmaradása az anyanyelvi oktatás biztosításától, annak színvonalától is függ. Iskoláink működésének pedig egyik fontos alapfeltétele a gyermek, illetve a megfelelő mennyiségű diáklétszám. További fontos tényező az elfogadható színvonal garantálása: a jól képzett és felkészült pedagógusgárda, az átgondolt iskolai programok, a nyugodt és zavartalan légkör. Ugyancsak kiemelendő a tanárok megbecsülése, az irántuk való bizalom megléte, azaz annak garantálása.

Nagy baj, hogy iskolahálózatunknak nincs megfelelő autonómiája, elfogadott szakmai érdekképviselte; az iskolatanácsok sokszor nem úgy működnek, ahogy kellene, lehetne. Gyakran hiányzik az alapítók, az igazgatók és a tanárok közti szakmai kapcsolat, építő és nyitott párbeszéd. Ehelyett felüti fejét az elfogultság, az önteltség, a féltékenységek, a részrehajlás, a kicsinyesség, a szűklátókörűség. S ha a külső nyomást és támadást a belső ellentétek is tarkítják, akkor a megsemmisülés előbb-utóbb bekövetkezik.

Én a nyitrai pedagógiai főiskola elvégzése óta nyugdíjas koromig megszakítás nélkül az iskolaügyben dolgoztam. Elsősorban magyar-angol szakos beosztott tanárként, miközben irányítottam módszertani csoportot (tantárgybizottságot) iskolai és járási szinten; vezettem szakkört, szerveztem számtalan honismereti túrát, író-olvasó találkozót; bíráltam tankönyvet, kidolgoztam s elfogadtattam a nyolcéves gimnázium alsó tagozatára a néprajztanítás tanmenetét, iskolánkban pedig igazgatóként bevezettem annak fakultatív oktatását is. Publikáltam pedagógiai szaklapokban, részt vettem iskolaalapításban; oktattam falusi, városi, állami és egyházi iskolában, az általános iskola alsó és felső tagozatán, óraadóként volt gimnáziumomban, majd a fordulat után nyolcosztályos gimnáziumban is. Közben pedagógiai doktorátust, néprajzkatatói és néprajztanári egyetemi oklevelet, majd PhD-fokozatot szereztem. Elmondhatom hát, hogy kipróbáltam egy s mást, és van némi rálátásom az iskolaügyre.

Ha visszatekintek a hajdani s mai problémáinkra, illetve az oktatásügyet, azon belül pedig a magyar iskolákat ért támadásokra, megállapíthatom, hogy azokat illetően sok azonosság, számos gonoszág fedezhető fel. Kormányoktól, pártoktól, ideológiáktól, alapítóktól, iskolaügyi szakemberektől, igazgatóktól függetlenül.

Nézzük csak a létszámok, az iskolabezárások és leépítések körüli hercehurcákat. A cél mindig azonos volt, csak a taktikák, a magyarázgatások változtak. Az 1970-es években még volt elég gyerek falvainkban és városainkban egyaránt, mégis megszüntették a kéttanerős kisiskolák leg többjét egy-egy járásban. De megszűnt több teljes szervezettségű alapiskola is, avagy összevonták a magyar intézményt a szlovákkal. Azzal magyarázták a dolgokat, hogy mindez pártfeladat, ugyanis a nagy létszámú, központosított iskolákban magasabb szinten lehet majd oktatni.

Nemigen esett szó mostani cikkezéseink során az óvodákról, pedig itt kellene kezdeni a hiányosságok felszámolását. Mert ezek is veszélyben vannak ám, főleg ami a nevelési nyelvet, a szlovák nyelv erőltetett térhódítását illeti. De, hogy tisztábban lássuk, miről is van szó, egy régebbi írásomat teszem itt újra közzé, amely több mint negyedszázada jelent meg a Nap című, azóta megszűnt felvidéki lapban.

„Az iskolák fölöttébb szükséges voltáról...”

„S tudományokat anyanyelvükön tanulnak a hollandusok, így lesznek már fiatalon ismerősek a világ titokzatos, de megismerhető csodáiban.” (Apáczai Csere János)

Úgy gondolom, az erdélyi tudós pedagógus fent idézett sorait s mindazon okfejtéseit, melyeket Az iskolák fölöttébb szükséges voltáról... című tanulmányában megfogalmazott, érdemes ma is megszívlelnünk. Mert Apáczai Csere János intelmei és tanácsai időtállóak, örök érvényűek.

Nemzeti, kisebbségi létünk záloga, fennmaradásunk, szellemi megtestesülésünk biztosítéka az iskola. S ha az iskolát elveszik, minket semmisítenek meg. Mindezt évszázadokkal ezelőtt is tudták már. Apáczai idézi Julianus Apostatát, Názáreti Jézus s egyben a kereszténység hírhedt ellenségét, akinek az volt a véleménye, hogy „tűznél, vasnál is nagyobb szerencsétlenséget zúdít a keresztényekre, ha császári paranccsal mindenfelé bezáratja iskoláit”.

A Julianus Apostata-féle császárokból s az őt kiszolgáló janicsárokból tájainkon is akadt elég az utóbbi évtizedekben. Nemzetiségi iskoláink százait szüntették meg tudatosan, előre kieszelt tervek szerint. Aki közülünk szólni merészelt, a megsemmisítésünkre irányuló kampány ellen tiltakozott, azt lázadónak, nacionalistának titulálták. S igen nagy ellenséget láttak abban, aki szavát felemelte, környezetét felvilágosította. Hisz az ilyen akadályozta „a párt helyes politikai irányvonalának kibontakozását”.

Panaszainkat, terveinket és elképzeléseinket nemrégiben többen is elmondtuk a pedagógusok nyitrai országos fórumán. Azóta is sokan serénykednek az ország különböző helyein, nemzetiségi lakta területein elsősorban, hogy helyrehozzák ami helyrehozható, enyhítsék a sérülések okozta sebeket. Sajnos, számtalan esetben kemény csatát kell vívniuk szóvivőinknek. Nemegyszer izgatással vádolják őket. Azt hangoztatják, hogy „mások kárára” akarnak magyar iskolát vagy óvodai osztályt nyittatni.

Hogy a törekvések jogosságát igazoljam, s fény derüljön arra, hogyan is állunk valójában, mi a helyzet a „mások kárára” történő cselekvéssel, csupán néhány példát sorolok itt fel.

A Nagykürtösi járás Dél-Szlovákia legfiatalabb közigazgatási egysége. Két évtizedes fennállása ellenére azonban talán itt történt az országban az egyik legnagyobb mérvű iskolaleépítés. Már ami a magyar iskolák ellen irányult persze.

Az 1968/69-es tanévben 2003 tanuló látogatta a magyar iskolákat. Számuk húsz év múlva 745-re csökkent. Két évtizede a 19 kisiskolának és a 6 teljesen szervezett alapiskolának 77 osztálya volt. A magyar osztályok száma ma 33. A tizenkilenc kisiskolából tizenhetet megszüntettek. A teljesen szervezett iskolából is megszűnt egy, kettőt pedig közös igazgatás alá vontak.

Lukanényben a három osztályos kisiskolát egy osztályossá alakították, s az itteni óvodában a szlovák lett a nevelési nyelv. Apátújfaluban, Ipolyhídvégen, Ipolykérben, Ipolynagyfalun, Kelenyén és Kőkesziben két tanerős iskola szűnt meg. Apátújfaluban (a falu 62 %-a magyar) a magyar osztályok helyén is szlovák nyílt. S persze felszámolták az összes egytanerős kisiskolát is, konkrétan Csalárban, Gyürkiben, Dacsókeszin, Ipolykeszin, Kóváron, Nagycsalomján, Nagyzellőben, Óvárban és Rárósmulyadon. Gyakorlatilag tehát a járás valamennyi nemzetiségi faluja iskola nélkül maradt. Működnek viszont szlovák tanítási nyelvű kisiskolák 12-16 gyerekkel is.

Ipolyszécsénykén a teljes szervezettségű iskolát építették le szinte máról holnapra. 140 tanulója volt az utolsó évben. A tanítókat megalázták, képesítésükhöz nem méltó helyeket ajánlottak fel nekik. Csábon 154 gyermek tanult az 1975/76-os tanévben az alapiskolában. Ekkor egy modern iskola épült itt, s lett szlovák tagozat is. 1987-re aztán 47 gyermek maradt a magyar tagozaton. „Tudtuk már akkor - írják nekem küldött levelükben az ottani pedagógusok -, hogy milyen veszélyekkel, következményekkel járhat majd egy ilyen döntés.

Azt is tudtuk, hogy az összevont iskolák közös igazgatása nemcsak gazdasági célokat szolgál. Félelmünk nem volt alaptalan, s beigazolódott mindaz, amitől tartottunk. Eljutottunk oda, hogy egy színtiszta magyar község párhuzamos osztályokkal működő alapiskolája az évek során fokozatosan, de annál módszeresebben leépült.” Ma nyolcvanhárom tanulanak a közel ezer lakosú

Csáb iskolájának magyar tagozatán. A létszám tehát újra emelkedik. Ezért kérték a különválást az itteni pedagógusok. Önmagunk gyarapodására, s nem mások kárára.

Ugyancsak ilyen céllal kérték a magyar óvodai osztály megnyitását Lukanényében és Nagycsalomján. Mindkét falu lakosainak ugyanis a 70 %-a magyar nemzetiségű. Az óvodában ennek ellenére nem volt magyar anyanyelvi nevelés. Egyébként itt jegyezzük meg, hogy amíg húsz év alatt az óvodákat látogató szlovák gyermekek száma 697-ről 1721-re emelkedett, addig a járásban a magyar óvodások száma 353-ról 334-re csökkent.

Szécsénykén „csak” azt az iskolát követelik vissza a szülők, amelyhez maguk építettek négy osztályt, klubhelyiséget, szertárakat. Több tízezer órát dolgoztak le, sajnos, miután a „mű” felépült, gyermekeiket kiebrudalták belőle, s egy nevelőintézetet hoztak ide.

Nagykürtösön, annak ellenére, hogy a városban közel kétezer magyar nemzetiségű lakos él, nincs egyetlen magyar óvodai vagy kisiskolai osztály sem.

A megszüntetett iskolák épületei a legtöbb helyen még megvannak. Van, ahol üresen állnak, máshol óvoda, nemzeti bizottság, ifjúsági- vagy nyugdíjasklub, könyvtár vagy raktár kapott bennük helyet. Máshol a hnb volt elnöke vagy az egykori igazgató úr lakja a tantermeket.

Kinek a kárára cselekednének hát azok, akik gyermekeiknek követelték vagy követelik vissza az iskolát, az óvodát? A már említett falvakban, vagy Ipolykeszin, Ipolyhídvégen, Ipolynagyfalun, ahol például 22-24 alsótagozatos is van. Ők még mindig naponta ingáznak a körzeti iskolába. Esetleg Szécsénykén, ahol - Kelenyét is ideszámítva - csak elsősökből lenne tizenhét az új tanévben.

Apáczait idéztem bevezetőmben, vele is szeretném befejezni mondandómat: „Ideje hát, hogy felébredj, te álmos, te mámoros, te hályogos szemű magyar nép! (...) Még egyszer mondom hát, serkenj fel, és állíts alsó iskolákat!”

(*Nap, 1990/15.*)

A másik sarkalatos probléma az anyanyelvi órák számának drasztikus csökkentése az alsó tagozatban. Ez már az alapvető emberi jogaink támadása, nemzetiségi iskoláink létének durva veszélyeztetése. S amíg nincs egy, a dolgokat visszarendező törvény, addig a jószándékú iskolagazgatók megpróbálják a maguk módján és az adott lehetőségeken belül úgy elrendezni a dolgokat, hogy az ne károsítsa a magyar iskolákban épp az anyanyelv oktatásának színvonalát, eredményességét. Ezért nem érdemlik meg, hogy kívülről ócsároljuk döntéseiket. Még akkor sem, ha így csökken az egyéb lehetőségekre fordítható órakeret.

Itt ismét el kell mondanom, hogy az ilyen jellegű támadások sem újkeletűek. Igaz, mind ezek régebben nem a magyar órák számának csökkentésében nyilvánultak meg, hanem más területeken. Például a természeti tantárgyak szlovák nyelvű szakterminológiájának erőltetett számmonkérésében, a tananyagrészek államnyelven történő kötelező összefoglalásaiban stb. Egyfajta kísérlet volt ez az úgynevezett „alternatív oktatás” irányába.

Aztán szólnunk kell a belső adminisztráció elszlovákosításáról: a dokumentáció kétnyelven, majd csak államnyelven történő vezetéséről, a terjedelmes tantervek kétnyelvű kidolgozásáról, az egynyelvű bizonyítványokról stb. Ezzel kapcsolatban ugyancsak kifejtettem véleményemet sajtónk hasábjain, s ezek az írások megjelentek a Helyzetjelentés a végekről (Dunaszerdahely, 1997) és „Az iskolák fölöttébb szüksége voltáról...” (Dunaszerdahely, 2000) című publicisztikai köteteimben is. Talán nem lesz kárunkra ezek újraközlése, mert feltételezem, hogy nem sokan ismerik az írásokat, főleg a fiatalabb pedagógusnemzedék tagjai közül.

Lehet-e tanulni „alternatívul”?

Az utóbbi időben Dél-Szlovákia magyar tannyelvű alapiskoláiban ismét gyakori „vendégek” a járási szakfelügyelők. Jönnek, felmérnek és elmennek. Ám csak egy dologra kíváncsiak: vajon hány százalékra sajátították el gyermekeink a természettudományi tantárgyak szlovák szakszókincsét. Az már nem érdekli őket, hogy anyanyelvén ki hogyan érti a matematikát, a fizikát, a kémiát vagy a természetrajzot.

De vajon lehet-e új ismereteket egyszerre két nyelven eredményesen elsajátítani? Szabad-e kivétel nélkül mindenkit azzal terhelni, hogy az egyes tudományágak szókincsét idegen nyelven is magáévá tegye? Egyáltalán van-e értelme az állam nyelvén összefoglalni azt, mit még magyarul sem ért tökéletesen a gyermek?

Szerintem ilyen esetben csak féleredmény születhet. Aki nyelvoktatással foglalkozik, az jól tudja, mennyi új szót képes a diák évfolyamonként tíz hónap alatt heti öt vagy hét óraszámban elsajátítani. Tanulóink a szlovákon kívül általában még egy idegen nyelvet tanulnak. Elsősor-

ban a mindennapi élet leggyakrabban használt kifejezéseit kell birtokba venniük. Ha ehhez még hozzáadjuk a négy-öt természettudományi tantárgy nem csekély számú terminológiakészletét és definíciótárát, akkor ez egy újabb idegennyelv-tanulással is felér. S képzeljük el: a gyermek agyának mégiscsak van egy körülhatárolható befogadóképessége, amit nem lehet barbár módon megerőszakolni.

Egyesek ezt mégsem akarják tudomásul venni. Meg azt sem, hogy a magyar iskolába - lévén szó elsősorban alapiskolásokról - nem választott, különleges tehetségű gyermekek járnak csak, hanem általában különböző képességűek, akár csak a szlovák iskolákba.

Miért akarjuk hát tönkretenni a zseni gyermeki elmét fölösleges tehertétellel, erőn felüli teljesítmény-követeléssel? Szabad-e szellemi rabszolgákká tenni a kisdíjakokat?

Számos olyan esettel is találkozhatunk, amikor a természetrajzot, a fizikát vagy más tantárgyat kiválóan értő, az adott tudományt kedvelő diákot, annak teljesítményét alulértékeljük csak azért, mert a szlovák kifejezéseket még képtelen volt elsajátítani. Ő ugyanis elsősorban az adott tananyagot szerette volna előbb tökéletesen megérteni.

Sok esetben ezért fordítanak aztán hátat kedvenc tantárgyaiknak a magyar gyerekek; így térítjük el őket egy-egy kiszemelt pályától. Vagy éppen a szerencsétlen gyenge tanuló - aki a dolgokat anyanyelvén is nehezen fogja fel - kínozzuk a számára semmitmondó szlovák szavakkal. Ha született szlovák lenne az ilyen, akkor sem tudná sem a definíciót, sem a fogalom értelmét.

Javasolom, hogy gyermekeink védelmében lépünk fel egységesen. A nemzetiségi iskolában tanuljon a diák minden tantárgyat anyanyelvén. Esetünkben magyarul, nem pedig alternatívan. Természetesen ki-ki a maga érdeklődése szerint a szlovák szakirodalmat is vegye a kezébe. Ha ismeretei a választott (választandó) szakma tantárgyaiból megalapozottak, s van némi nyelvértéke is, bizonyára könnyen elsajátítja majd a szakkifejezéseket szlovákul is, sőt a szakma nyelvét akár egy nyugati nyelven is megérti majd.

A motiváció és a megalapozott tudás a fontos. Mindenki csupán azt szedje „alternatív” tarsolyába, amire szüksége lesz. A biológus legyen képes szaktanulmányt olvasni akár több nyelven is, az egészségügyi nővérnek azonban elég, ha megérti, amit orvosa és betege mond, kér vagy parancsol. Bizonyára bárgyúság lenne tőle többet követelni ezen a nyelven, mint amennyit a hasonló foglalkozású született szlovák tud. És a szlovák, a magyar nővéreket egyaránt kár lenne mondjuk a mezőgazdasági gépek alkatrészeinek megnevezésével kínozni.

Az „alternatívul” tanulás senkit sem szolgál valójában. Mert így csak félművelt embereket lehet képezni, akik sem magyarul, sem szlovákul nem tudják majd kifejezni magukat tökéletesen. S a lényegét sem fogják érteni. Megnyomorodott emberek lesznek csupán. S vajon ez kinek az érdeke? Itt még a csekély kivétel sem erősíti a szabályt!

(Katedra, 1994/3.)

„Triedna kniha” és egyebek

A nyelvtörvény kiagyalói fennen hangoztatják - főleg a külföld felé -, hogy a nyelvtörvény

a legkisebb mértékben sem érinti a kisebbségek nyelvhasználatát, s így a nemzetiségi iskolákra sem vonatkozik.

Nézzük akkor, mit is jelent ez a gyakorlatban! Az 1994/95-ös tanévig magyar oktatási nyelvű iskoláinkban évtizedeken át két nyelven előnyomtatott osztálykönyveket használtak. Az átvett tananyagot az iskola oktatási nyelvén írták be. Az 1995/96-os tanévtől az osztálykönyvek terjedelme megduplázódott, ugyanis a két nyelven előnyomtatott dokumentumba az órák anyagát is kétszer kellett beírni. A dokumentum első lapján a pedagógus ezt a figyelmeztetést olvashatta: „Az osztálykönyv két nyelven vezetendő; az állam nyelvén és az iskola oktatási nyelvén.”

Úgy látszik, az oktatási felsőbb szervek háza táján a szünet alatt sincs uborkaszegzon. Már a nyáron gondoskodtak arról, hogy a magyar oktatási nyelvű iskolákban zökkenőmentesen, a nyelvtörvény szellemében kezdődhessen a tanév. És nehogy elhiggyük, hogy az államnyelv kisebbségekre nem érvényes voltáról szóló nyilatkozataik igazak, kinyomtaták az új osztálykönyveket - kizárólag államnyelven. Címlapjukon ez olvasható: „Triedna kniha pre 2. Stupeň zákaldnej školy s vyučovacím jazykom maďarským.” Érthetetlen, miért kellett odanyomtatni, hogy az új osztálykönyvek a magyar oktatási nyelvű iskolák részére készültek, amikor azokban egy árva szó sincs magyarul. S hogy a dolog teljesen világos legyen, a minisztérium még a biztonság kedvéért odanyomtatta az alábbi eligazítást: „Triedna kniha sa vedie v štátnom jazyku.” (Az osztálykönyv államnyelven vezetendő.) Vagyis a gyakorlatban alig egy év leforgása alatt kényszerítenek ki a „kétnyelvűség-egy-nyelvűség-nyelvcseré” folyamat lezajlását. Ha ugyanis az osztálykönyvekben csak szlovákul lehet vezetni az átvett anyag dokumentálását, akkor logikus, hogy a tanterveket is szlovákul kell elkészíteniük a pedagógusoknak. Aztán szép lassan mindent. Mert jönnek a nyelvrendőrök a szakfelügyelők helyett, s hogy jobban értsék, miről van szó, tanítani is szlovákul kell majd. Hát így nem érinti a nyelvtörvény a magyar iskolákat!

Mi itt a teendő? Mit tesz most a sok-sok megfélemlített iskolaigazgató és a még több magyar tanító? És mit tesznek pártjaink választott képviselői, akik zászlajukra tűzték, hogy választóik érdekeit megvédik, jogaikért harcolnak? Annyit talán meg kellene tenniük, hogy az arra illetékes fórumok, elé vigyék az új és régi dokumentumokat, hogy ne hitethessék el a „nagyvonalú honatyák” másokkal: mennyire nem veszélyes számunkra a saját nyelvük védelmére készült törvény!

Arról is lehetne beszélni, miféle hazardírozás indult el az osztálykönyvek folytonos cseréltetésével. Hisz az iskolák ezekből általában nagyobb tételt, több évre elegendő készletet rendelnek. Egy-egy iskolában több tucat maradt ki a dokumentumokból már tavaly és az idén is. Pedig egy osztálykönyv ára közel 30 korona.

S van még egy buzgó minisztériumi döntés, amely magyar tanítóinkat sújtja. Az úgynevezett kvalifikációs vizsgák. Ezek a magasabb fizetési osztályba való besorolás feltételei. Ám a minősítő vizsgákat a magyar tanító, aki kis hazánkban magyarul végezte főiskolai tanulmányait, csak szlovákul teheti le. Még akkor is, ha történetesen magyar, német vagy angol szakos, s az adott nyelven szeretne értekezni, szakdolgozatot írni. Ez aztán a szlovák nyelv védelme, felsőbbrendűségének érvényesítése, amely a „szakemberek” szerint nem érinti a magyar kisebbség nyelvét! Česť práci!

Azt hiszem, sikerült némiképp érzékeltetnem azokat a kóros folyamatokat, melyek a múltban próbálták bomlasztani iskolahálózatunkat. S melyek gyökerei jelenünkig kúsznak, hogy időnként felüthesse fejét egy-egy veszélyes vadhajítás. A témát tehát bármennyire szeretnénk, nem lehet lezárni. Ébernek, felkészültnek és megfontoltnak kell lennünk. Mert, mint látjuk az alábbiakból is, az adminisztráció magyartalanítása nagy gyorsasággal eljutott a bizonyítványok egynyelvűsítéséig is.

Természetesen szoltam én régebbi írásaimban belső belső bajainkról is. A sok-sok emberi gyarlóságról, felelőtlenségről és gonoszyságról. Megemlítettem a képesítés nélkül futtatott „szakembereket”, az alkoholizáló oktatókat. Mára talán mindezek már nem jellemzik iskoláink tanteszületeit, ám a mi újabb gyengeségeink sem múlnak el gyorsan.

Sok mindent elmondtunk hát eddig helyzetünkről, önmagunkról és másokról is. A jó párbeszéd, az építő vita sosem árt. Gondolatainkat, tapasztalatainkat érdemes lenne gyakrabban megjelentetni egy-egy kötetben, mint annak idején a Katedra Társaság tette. Hogy lássuk fehér foltjainkat, hiányosságainkat, s kövessük a sok-sok jót is, amit egymástól tanulhatunk. Mert a pedagógiában, ahogyan más tudományágakban sem lehet azt mondani, hogy csak így, vagy csak úgy. A dolgok bonyolultabbak annál, hogy gyorsan kimondjunk egy-egy irányadó kánont, avagy hosszan ragaszkodjunk paradigmáinkhoz.

Befejezésül nem tudok s nem is akarok nagyot mondani, „magvas és bölcs gondolatokkal” terhelni másokat. Munkámat egy hajdani Katedra-beli írásommal zárom, hátha kiolvasható belőle újra valami elfogadható gondolat.

Mi itt a teendő?

Tavaly nyáron tettem fel a kérdést, többek közt az Új Szó hasábjain, „Triedna kniha” és egyebek című cikkemben. Mertem írni és kérdezni, bár akkor senki sem kért fel erre. Megszólaltam és kérdeztem, mert úgy éreztem, figyelmeztetni kell a szlovákiai magyar oktatásügy napszámosságait és őreit egy leselkedő veszélyre: az anyanyelven is vezetett pedagógiai dokumentáció felszámolására. A kérdés nem azért hangzott el elsősorban, mert nem tudtam, mi a teendőm, hanem azért, hogy valamennyien készenlétben legyünk, időben cselekedjünk. S ne partizánakciókra kerüljön sor akkor, ha bekövetkezik a baj, hanem a közeledő vészhelyzet időbeni kivédésére legyen még esélyünk.

Félelmem, sajnos, nem volt alaptalan. Ezt igazolta az eltelt idő, melyet vad nacionalista indulatokkal és erőszakkal telített a hatalom, jogot formálva gyorsan mindenre, ami alattvalóit körülveszi. Így bizony azóta nemcsak az osztálykönyvekből lett „Triedna kniha”, hanem a bizonyítványokból is „Vysvedčenie”. S akkor egy másik írásban, a cikkemmel azonos oldalon hiába olvastam a kioktatást s megnyugtatót, hogy nem kell félni, mert „A törvény nem szabályozza a nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok nyelveinek használatát.

Ráadásul a nyelvtörvényhez nem készült végrehajtó rendelet, az oktatási minisztériumnak tehát nincs semmiféle jogalapja arra, hogy különféle rendeleteket adjon ki”.

Szomorú valóság: ahol zsarnokság van, ott, úgy látszik, hiába hivatkozunk törvényekre és jogalapokra. Mert a kétértelmű törvényt, az egymásnak ellentmondó sorokat mindig a saját szájízük szerint értelmezik a törvényalkotók.

Mi is történt azóta a gyakorlatban? Legtöbb iskolánkban (elsősorban pedig a középiskolákban) nemcsak az előnyomtatott dokumentumok lettek egynyelvűek, hanem azok kitöltését is egynyelvűsítették. Iskoláink kétharmadában a bizonyítványok is államnyelvűek lettek az év végére. Egy bizonyos réteggel meg tovább egynyelvűsítették a maradékot szeptemberre.

Több igazgatót visszahívtak vagy megfélemlítettek, még többtől vonták meg a személyi pótlékot. Van, aki az állását is elveszítette, s vannak, akikre hasonló sors vár mindaddig, amíg el nem tűnik a politikai függőség, a nemzeti türelmetlenség, a gyűlölet és a butaság egyedurialma.

Az „elkötelezettségünket” erősítő rendeletek tovább szaporodnak. Iskoláink vesztik el jogalanyiségüket, igazgatóságokat vonnak össze, középiskoláinkban nem kötelező tantárgyként vezetnek be kötelező szlovák nyelvű szakkonverzációt, szlovákórák esetében 16-os létszámnál lehet csoportokra bontani az osztályt; kötelezően ünnepeltetnek kis kaliberű, alig ismert nemzeti hősokeket stb.

Ezért újra felteszem a kérdést: Mi itt a teendő? Szlovákiai magyar pedagógusként, szülőként, az SZMPSZ alapító tagjaként, pártonkívvli hívó polgárként és (még) iskolaigazgatóként megpróbálok választ is keresni bátortalan és bocsánatos kérdésemre.

Először is: ne dobáljuk a sarat egymásra, és feltételezzük a jóra való készséget valamennyiünkben! Ne olvassunk senkinek a fejére felelőtlenül elmarasztaló jelzőket! Tétélez-zük fel, hogy a teher mindenkit nyomaszt, a seb sokunknak fáj, a gondok aggasztanak és nyugtalanítanak valamennyiünket! Csak hát van, akinek a teherbírása nagyobb, akinek az idegei edzet-

tebbek és nehezebben roppan össze, aki bátrabb, és a fájdalmat is jobban tűri. Ezért nincs jogunk a gyengébbeket megszégyeníteni. Ez nem lehet hatásos gyógyír a sebekre. Nem dorongolhatók le a félénkebbek, de még az általunk gyávának minősítettek sem. Nem pusztíthatjuk sem felelőtlenül, sem tudatosan önmagunkat. Nekünk minden magyar pedagógusra szükségünk van. Ahogyan kell minden magyar gyerek, minden magyar szülő is.

Kellenek a képviselők, az újságírók. Mert a felelősség is közös, akárcsak a helytállás, a feladatvállalás. Mindegy, hogy a szlovákiai magyarság mely rétegéről, mely intézményéről van szó. Iskoláról, színházról, sajtóról, könyvkiadóról, Csemadokról; diákról, pedagógusról, értelmiségről vagy szántóvető parasztról!

A legkegyetlenebb helyzetben sem szabad azzal érdemeket szerezni, hogy elhallgatjuk vagy szenzációként világgá kiáltjuk a bajt, fokozzuk a pesszimizmust, panaszainkról s keserveinkről beszélünk csupán, önmagunkat ábrándítjuk ki önmagunkból.

A tragédiákból mindig a túlélés lehetőségét kell megtanulnunk. Hittel, kitartással és a kiugrás lehetőségeire felkészülve. Az is adjon egy kis önbizalmat nekünk, hogy a nehéz helyzetben is születnek eredmények. A csodával határos módon is alakulnak újabb iskolák, visszaáll egy-két kisiskola. Teszi a magáét sok-sok leváltott igazgató. Kovács László és Simon Attila például magyar történelemtankönyvet írnak, Csicsay Alajos nemzeti hagyományainkat népszerűsíti ugyancsak könyv formájában. Az eddig szlovákul oktatott informatikához Kiss László jóvoltából van magyar tankönyvünk. Elkészült a Skabela-Bóna-féle szlováknyelv-oktatási módszer szerinti harmadikos tankönyv. A gyerekeknek szerkesztett-írt tankönyveivel látja el iskoláinkat a még igazgató Pénzes István, a tanító Horváth Géza. Folyamatosan megjelenik pedagógiai lapunk, a Katedra stb. Bízunk önmagunkban, a közös összefogásban, vegyük észre egymás sikereit, építsük be azokat parancs és engedély nélkül is az oktatási folyamatba. A hit, az összefogás és a tenni akarás óriási erőforrásokat rejteget még. Bízunk abban, hogy mindez legalább a túléléshez elég lesz!

(Katedra, 1997. október)

Csáky Károly